

An aerial photograph of a forest. A narrow stream flows vertically through the center of the image. The trees are mostly green, but some on the left side are yellow, suggesting autumn. A large, dead, grey tree stands prominently in the middle of the stream.

Eevi Pulli

***"Jos se olis niinku matka eikä
määränpää, kohti parempaa
ihmiskuntaa ja maapalloa"***

Narratiivinen tutkimus johtamisen pääaineopiskelijoiden
strategia- ja kohtuuskäsitysten kehittymisestä

Pro gradu -tutkielma
Johtaminen
Lapin yliopisto
2023

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”*Jos se olis niinku matka eikä määränpää, kohti parempaa ihmiskuntaa ja maapalloa*” Narratiivinen tutkimus johtamisen pääaineopiskelijoiden strategia- ja kohtuuskäsitysten kehittymisestä

Tekijä: Eevi Pulli

Koulutusohjelma/oppiaine: Johtaminen

Työn laji: Pro gradu tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä:

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Tässä pro gradu tutkielmassa tutkin Lapin yliopiston johtamisen pääaineopiskelijoiden strategia- ja kohtuuskäsitysten kehitystä transformatiivisen oppimisen näkökulmasta maisteritason kurssin kontekstissa. Tutkielman tavoite on rikastuttaa nykyistä kohtuuteen ja koulutukseen keskittyvää akateemista keskustelua.

Etenkin kohtuuden ja transformatiivisen oppimisen tutkimussuuntauksissa laadullisen tutkimuksen ollessa vielä vähäistä, on tutkimukselle paikka osana keskustelua. Sosiaalisen konstruktionismin tieteenfilosofiaan nojaava narratiivinen tutkimus tuottaa laadullista näkemystä niin kasvatustieteellisen tutkimuksen, organisaatio- ja johtamistutkimuksen ja kohtuuden tutkimuksen kentille.

Tutkimusaineisto rakentuu kyselylomakkeesta, puolistrukturoiduista yksilohaastatteluista sekä omista havainnoineistani, joita hyödynnän tutkimuksen analyysissa. Tutkimusaineisto on kerätty syyskuun 2022 ja tammikuun 2023 välillä. Aineiston analysoinnissa käytetään laadulliselle tutkimukselle perinteistä teemoittelua, sekä narratiivisen analyysin metodeja rakentaen tutkittavien puheesta tulkittavia narratiiveja.

Tutkimustuloksina esitetään kolme tutkimuskysymyslähteisesti rakentunutta narratiivia, jotka ottavat kantaa käsitysten kehitykseen, oppimista tukeviin ja estäviin käytäntöihin sekä tulevaisuuskuviin. Käsitysten ja ajattelun kehittymisen vaiheet kulkevat jokaisessa narratiivissa mukana. Ensimmäiset kaksi tarinaa tarkastelevat oppimisen rakentumista kurssi kontekstissa ja kolmas tarina tuottaa näkemystä tutkittavien käsitysten muutoksesta ja tulevaisuuspuheesta.

Tuloksissa korostuu oppimista tukevat tekijät, kuten merkityksellinen vuorovaikutus, joka kietoutuu käytäntöjen, käsitysten ja tulevaisuuden näkemyksiin. Tulokset lisäävät myös tietoa suhtautumisesta kohtuuteen keskittyvään yhteiskunnalliseen muutokseen. Tutkimus lisää ymmärrystä episteemisen oppimisen tukemiseen sekä kohtuuajattelun mahdolliseen laajempaan levittämiseen.

Avainsanat: kohtuus, transformatiivinen oppiminen, koulutus, strategia käytäntönä, ekososiaalinen sivistys

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat ja tarve.....	4
1.2	Tutkittava kohde	6
1.3	Tutkimuksen eteneminen.....	7
2	KOHTUUTTA, KASVAMATTOMUUTTA JA KASVUN JÄLKEISTÄ AIKAA.....	9
2.1	Kohtuuden historiaa.....	9
2.1.1	Degrowth – kohtuuden ideologia.....	10
2.1.2	Post Growth - aika kasvun jälkeen.....	13
2.2	Kohtuuden tutkimus.....	14
3	TAPA KÄSITTÄÄ MAAILMAA JA SIVISTYSTÄ MUUTTUU.....	21
3.1	Ekososiaalinen ajattelu.....	21
3.1.1	Ekososiaalinen sivistys käsitteenä.....	22
3.2	Transformatiivinen oppiminen.....	25
4	YHTEENKIETOUTUNEISUUS.....	29
5	TOTEUTUS JA METODOLOGIA	31
5.1	Sosiaalinen konstruktionismi.....	31
5.2	Strategia käytäntönä - tutkittavien viitekehys.....	32
5.3	Aineiston keruu.....	33
5.4	Narratiivinen lähestymistapa	35
5.4.1	Narratiivinen analyysi.....	36
5.5	Tutkimusetiikka, tutkijapositio	39
5.5.1	Tutkimuksen arviointi.....	41
6	PIHLAN POLKU - NARRATIIVIT.....	42
6.1	Yhdessä uuden äärellä - kurssikäytännöt.....	43
6.2	Tervetullut täyskäännös - käsitysten kehittyminen.....	47
6.3	Tarvitaan joku järisyttävä juttu - käsitykset tulevaisuudesta	52
7	POHDINTA & JOHTOPÄÄTÖKSET	55
7.1	Transformatiiviseen oppimiseen pyrkivä ote.....	55
7.2	Uudistavaa oppimista edistävät ja estävät käytännöt.....	58
7.3	Yksilöiden vastuuttamisesta yhteiskunnalliseen kulttuuriseen muutokseen.....	59
7.4	Loppusanat.....	63
	LÄHDELUETTELO.....	65
	LIITE 1 HAASTATTELUKYSYMYKSET	
	LIITE 2 KYSELYLOMAKE	

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tarve

Kapitalistisen talouden rakenteet juontavat juurensa syvälle historiaan, tämän hetkinen taloutemme on rakentunut jatkuvan kasvun ja tuotannon lisäämisen tavoittelulle (Hickel 2021). Globaalisti maailmassa on ollut tieteellistä tietoa ilmastokriisin tulosta jo vuosikymmenten ajan ja niin kutsuttuja ilmastotoimia tehdään koko ajan enemmän. Kuitenkaan tilastojen valossa ei tarpeeksi, vaikka olemassa olevan tiedon valossa ratkaisut ilmaston lämpenemisen hidastamiseen olisivat olemassa (esim. IPCC AR6). Viimeisen vuosikymmenen aikana julkinen keskustelu ilmaston ja maailman tilasta on lisääntynyt huomattavasti, yritykset ja organisaatiot puhuvat vastuullisuudesta ja vihreistä tavoitteistaan. Toimijat kuten Euroopan Unioni lisää jäsenmailleen vaatimuksia kestävämmän toiminnan ja tulevaisuuden tavoittamiseksi. Samanaikaisesti kun tietoisuus maailman tilasta lisääntyy, kulutuksemme ja taloutemme pyrkivät jatkamaan kasvuaan.

Tutkin Lapin yliopiston johtamisen pääaineen maisteriopiskelijoiden strategia ja kohtuuajattelu -käsitysten kehittymistä Strategy as Practice -kurssin kontekstissa ekososiaalisen sivistyksen ja transformatiivisen oppimisen näkökulmasta. Tutkimukseen osallistuvien opiskelijoiden suhde kurssin keskeisiin teemoihin, kuten kohtuutalous (*degrowth*), aika kasvun jälkeen (*post growth*) sekä kohtuuyhteiskunta (*degrowth society*) -termeihin, ja niiden peilaaminen strategia käytäntönä -keskusteluun on miltei olematon tai täysin uusi. Tämä on toiminut äärimmäisen mielenkiintoisena osana tutkimusta, sillä tekemäni selvityksen mukaan suomalaisessa kontekstissa kohtuuajatteluun keskittyvää laadullista tutkimusta on tehty verrattain vähäisesti.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuoda empiiristä näkökulmaa kohtuuden tematiikkaan, keskittyen tutkittavaan ryhmään, jolle kohtuuajattelu, -liiketoiminta, -yhteiskunta tai -talous eivät ole ennestään erityisen tuttuja asioita. Pyrin tutkimuksella rikastuttamaan suomalaista kohtuuskeskustelua, tuomalla näkyväksi johtamisen maisteritason opiskelijoiden käsityksiä ja suhtautumista kohtuusajatteluun ja liiketoimintaan. Tutkimusasetelma ottaa kantaa

yhteiskunnallisen muutoksen mahdollistamiseen transformatiivisen oppimisen ja koulutuksen näkökulmasta, keskittyen oppimisen ja käsitysten kehittymiseen

Tutkimuskysymykseni rakentuvat yhdestä pääkysymyksestä sekä sitä tukevista alakysymyksistä, joita hyödynnän tutkimuksen analyysin, narratiivien ja aikaisempiin tutkimuksiin pohjautuvan keskustelun rakentamisessa ja tulkinassa.

Päättutkimuskysymys:

- Miten Lapin yliopiston maisteriopiskelijoiden käsitykset kohtuudesta ja strategiatyöstä kehittyvät kurssin aikana?

Alakysymykset:

- Miten transformatiivinen oppiminen etenee kurssilla, joka pyrkii tuomaan esille perinteisestä poikkeavaa käsitystä tulevaisuuden liiketoiminnan ja strategian näkökulmasta?
- Mitkä tekijät tai käytännöt edesauttavat tai estävät opiskelijoiden oppimista?

Näen tutkimukselle tarpeen ja paikan osana akateemista keskustelua, sillä kohtuuteen pohjautuvaa tutkimusta, jonka keskiössä on tutkittavien tuottamat merkitykset sekä ajattelun kehitys ei käsitykseni mukaan ole vielä tarpeeksi saatavilla. Tutkimuksestani merkityksellisen osana keskustelua, tekee sen näkökulma, kuinka ilmastokriisin keskellä nuoret aikuiset näkevät ja kokevat kohtuuteen keskittyvän koulutuksen ja niiden vaikutukset yksilöiden ja yhteisöjen elämään. Osana laajempaa yhteiskunnallista ja institutionaalista keskustelua tutkimus ottaa myös kantaa korkeakouluopetuksen rooliin osana rakenteellisten muutosten mahdollistajana tai estäjänä.

1.2 Tutkittava kohde

Tutkimuksen toimeksiantajana toimii Lapin yliopiston hallintotieteen ja johtamisen tutkinto-ohjelman yliopistonlehtori. Tutkimuskohteena on johtamisen pääaineopiskelijoiden opintoihin sisältyvä Strategy as Practice -kurssi ja sen opiskelijat. Kurssi on johtamisen pääaineopiskelijoille pakollinen osa yhteiskuntatieteen maisterin tutkintoa. Kurssille osallistui lisäksi kuusi (6) pääaineopiskelijaa sekä vaihto-oppilaita. Tutkimuksen rajaamisen vuoksi tämä tutkimus keskittyy vain kurssin suorittaneisiin pääaineopiskelijoihin.

Kurssin tarkoituksena on opettaa opiskelijoille näkökulmia ja lähestymistapoja strategiatyöstä sekä liiketoiminnan roolista kasvun jälkeisessä yhteiskunnassa. Henkilökohtainen kiinnostukseni tutkimuksessa kiinnittyy transformatiiviseen oppimiseen ja ekososiaaliseen sivistykseen osana oppimiskokemusta ja opetuskäytäntöjä. Transformatiivinen, tai uudistava oppiminen, viittaa oppimiseen, jonka kautta yksilön käsitys itsestään ja ympäröivästä maailmasta muuttuu perustavanlaatuisella tavalla (O'Sullivan 2003).

Lapin yliopiston johtamisen tutkinto-ohjelmaa kuvataan yliopiston verkkosivuilla tutkintona, jonka keskeisiä painopisteitä on: *globaali talous ja monilajinen maapallo, uudet talouden ja organisoitumisen muodot sekä johtamiskäytäntöjen kehittäminen kestävyttä edistävällä tavalla*. Toimeksiantajan näkökulmasta tutkimukseni tarkoituksena on tuottaa tietoa kurssikäytäntöjen ja oppimisen suhteesta, mitkä käytännöt edistävät tai vastavuoroisesti estävät oppimista.

Tutkimuksen kohteena oleva kurssi on järjestetty syksyllä 2022 hybriditoteutuksena (osallistuminen mahdollista virtuaalisesti sekä luentosalissa). Kurssikokonaisuuteen sisältyy kaksi (2) luentoa, artikkeleihin pohjautuvat yksilötyöt sekä kurssin päätteeksi esitelty ryhmätyöt. Aineisto tutkimusta varten on kerätty neljällä eri tavalla: ennakkokysely verkossa, kurssimateriaalien tarkastelu sekä kurssin päättymisen jälkeen järjestetyt yksilöhaastattelut kuudelle opiskelijalle. Näiden kolmen lisäksi osana aineistoa toimii omat muistiinpanoni sekä havaintoni kurssilta sekä haastattelutilanteista.

Tutkittavaa kohdetta esiteltäessä on tutkimuksen etiikan ja luotettavuuden näkökulmasta tärkeää tuoda esille, tutkijan suhde tutkittavaan kohteeseen. Siksi kerron, että tutkijaposition lisäksi olen ollut myös yksi tutkittavan kurssin opiskelijoista. Koska suhteeni tutkittavaan kohteeseen on ollut niin läheinen, on minulle ollut tärkeä tiedostaa oman asemani vaikutus analyysiin ja keskustelun rakentumiseen. Tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta olen tutkijana tietoisesti päättänyt kääntää osallisuuteni tutkittavaan kohteeseen hyödykseni sen sijaan, että väittäisin pyrkiväni täysin objektiiviseen tiedon tuottamiseen. Lähestymistapaa voisi kutsua esimerkiksi autoetnografiasta inspiroituneeksi laadulliseksi haastattelututkimukseksi, joka hyödyntää narratiivisen tutkimuksen menetelmiä osana analyysia. Tarkastelen tutkittavaa kohdetta, sekä omaa tutkijapositioni etiikan näkökulmasta tarkemmin luvussa viisi.

1.3 Tutkimuksen eteneminen

Tutkielmani koostuu seitsemästä pääluvusta. Ensimmäisessä luvussa esittelen tutkimuksen lähtökohdat sekä tutkimusaukon, jonka pohjalta perustelen tutkimukseni tarpeellisuuden. Tuon esille myös oman näkemykseni sekä motivaationi tutkimuksen tekemiseen ja esittelen tutkittavan kohteen. Toinen ja kolmas luku keskittyy tutkimuksen viitekehyksessä tehtyyn aikaisempaan tutkimukseen sekä kirjallisuuteen. Näissä luvuissa määrittelen myös tutkimukseni kannalta kriittiset käsitteet ja niiden käytön. Osalle tämän tutkimuksen kannalta keskeisille käsitteille ei ole yhtä virallista käännoästä, ja kirjallisuudessa käsitteistä löytyy paljon variaatioita, joten käsitteiden määrittely lukijan näkökulmasta on äärimmäisen tärkeä osa aikaisempaan tutkimukseen keskittyviä lukuja. Neljännessä luvussa tarkastelen aikaisemmissa kappaleissa esiteltyjen tutkimussuuntauksien yhteenkietoutuneisuutta, nivoen tälle tutkimukselle keskeistä näkökulmaa yhteen.

Viidennessä luvussa pureudun tutkimuksen toteutukseen ja metodologiaan. Esittelen valitun sosiaalisen konstruktionismin tieteenfilosofisen suuntauksen sekä perustelen valitun suuntauksen mukaisen tiedon rakentumisen merkityksen näkökulmasta. Viidennessä luvussa käsittelen myös tutkittavan kohteen kontekstista strategia käytäntönä (*Strategy as Practice*)-tutkimussuuntausta, johon tutkittavan kurssin sisältö kiinnittyy. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen aineiston kokoamisen läpinäkyvästi ja hyvän tutkimuksen mukaisesti.

Viidennen luvun alaluku keskittyy valittuun narratiiviseen tutkimukseen ja sen toteuttamiseen. Syvennyn narratiivisen tutkimuksen tekemiseen, sekä siihen miten se näyttäytyy omassa tutkimuksessani. Tuon lukijalle näkyväksi tutkimuksessa tehdyn analyysiprosessin ja sen vaiheet. Luvun päätteeksi reflektoin tutkimusta ja sen toteutusta tutkimuseettisiin kysymyksiin, tutkijaposition sekä tutkimuksen arviointiin ja luotettavuuteen liittyen.

Kuudennessa luvussa esittelen tutkimuksen kautta syntyneet kolme narratiivia, jotka tuovat esille tutkimuskysymyslähtöisen narratiivisen analyysin tulokset. Kertomuksia vahvistavana tekijänä esittelen myös taulukoinnin avulla perusteet sille, miten jokainen narratiivi on syntynyt tutkimusaineistosta. Kuudes luku on tarkoituksenmukaisesti rakentunut vain tarinoista, jotta ennen varsinaiseen keskustelukappaleeseen etenemistä lukijalla olisi mahdollisuus reflektoida omaa tulkintaansa tutkimuksesta ja sen tuloksista.

Seitsemännessä luvussa kokoan tämän tutkimuksen tuloksia ja niiden asettumista akateemiseen keskusteluun ja aikaisempaan tutkimukseen. Keskusteluluvun tarkoituksena on syventää tutkimustulosten (narratiivien) tulkintaa osana akateemista keskustelua. Keskusteluluvun alaotsikot rakentuvat tutkimuskysymysten pohjalta, reflektoiden tutkimusasettelua ja sen tuloksia. Lopuksi pohdin tutkimuksen pohjalta nousevia potentiaalisia uusia tutkimusaukkoja ja niiden tulevaisuutta. Tämän tutkimuksen viimeisillä sivuilla on esillä tutkimuksen liitteet sekä lähdeluettelo.

2 KOHTUUTTA, KASVAMATTOMUUTTA JA KASVUN JÄLKEISTÄ AIKAA

Valitsemani tutkimusalue vilisee erilaisia termejä ja englannin kielestä lainattua termistöä. Tässä kappaleessa perehdyn käsitteisiin; degrowth, post growth ja kohtuutalous. Nämä kolme termiä linkittyvät toisiinsa usealla eri tasolla ja etenkin ilmiöiden englanninkielisen termistön kääntäminen suomen kieleen aiheuttaa päällekkäisyyttä niin kirjallisuudessa kuin sen tulkinnassa. Tavoitteenani on tarkastella aikaisempaa akateemista tutkimusta ja kirjallisuutta, tuoden esille ilmiöiden asettumista suomalaiseen tutkimuskontekstiin.

2.1 Kohtuuden historiaa

Kohtuuden (engl. *degrowth*) ja ympäristön rajallisuuden pohdintaa on ollut näkyvässä jo vuosikymmeniä etenkin ympäristökirjallisuudessa (Kohtuutalouden ratkaisut, Suomen Luonnonsuojeluliitto 2015). Tematiikka on ollut näkyvillä akateemisessa keskustelussa jo pitkän aikaa ja keskustelun etymologiaa voidaan jäljittää aina Aristoteleen pohdintoihin koskien yhteiskunnan tasapainoa ja oikeudenmukaisuutta (Latouche 2009, s 42) tai Pastori Thomas Robert Malthuksen kiisteltyyn ja radikaaliin esseeseen väestönkasvusta 1700-luvulla (Jackson 2009, 28). Merkittävää vaikutusta kohtuuden keskustelun nykypäivään asti päätymisellä on nähty olevan Kasvun rajat (Rooman Klubi, 1972) raportilla. Jo 1970-luvulla raportin koonneet Rooman Klubin toimesta tutkimusta tehneet tutkijat ovat vahvasti todenneet, kuinka väestö ja talous eivät voi kasvaa samaa vauhtia, vaan ihmiskunnan on muutettava suuntaa (Meadows, Meadows, Randers, Behrens 1972). Teoksesta on sittemmin ilmestynyt kaksi uutta painosta, joissa todennetaan alkuperäispainoksen ennusteita ja tuloksia.

Talouden uudelleen määrittämisen tarpeen puolesta argumentoinnissa on tärkeä tuoda esiin se, kuinka maailma, jossa nyt elämme, on loppupeleissä yleisesti hyväksytyjen tottumusten näkökulmasta täysin absurdi, systeeminsä tuote (Latouche 2009, 14). Maailman ja ympäristön tilanne ei ole mielipide tai vakaumuskyksymys, vaan vankkaan tieteelliseen

näyttöön pohjautuvaa tietoa siitä kuinka jatkamalla samalla kaavalla, ei tulevaisuuden jälkipolvilla ole paikkaa mihin syntyä (esimerkiksi IPCC AR6 2023).

Ilmastonmuutos on ollut tutkijoiden keskusteluissa jo 1980-luvulta lähtien, kuitenkin Jackson väittää, että vuonna 2006 julkaistu ja laajalti arvostettu Sternin raportti oli kuitenkin se, joka herätti globaalien maailman todellisuuteen. Entinen maailmanpankin ekonomisti Nicholas Stern johti ilmastonmuutoksen taloudellisia seurauksia selvittänyttä tutkimusta. Sternin raportissa ilmastonmuutos nähtiin voitettavana uhkana, asiana, joka voidaan korjata. (Jackson 2009, 28–34.) Elämä länsimaisessa yltäkylläisyyden ja kulutuksen paratiisissa asettuu hyvin perspektiiviin, kun ymmärrämme että aikavälillä 1950–2008 maailmantalous on kasvanut yli viisinkertaiseksi, jos kasvuvauhimme ei pysähdy on taloutemme vuonna 2100 jo 80 kertaa suurempi kuin 50-luvulla (Jackson 2009, s 36). Tämän kaltainen kasvu ja kulutus on todistetusti ristiriidassa tieteellisen tiedon kanssa, jota ilmastokriisidiskurssi ja eritoten ympäristötutkimus on tuottanut globaalien maailman resurssien riittävydestä.

Pohdittaessa liiketoimintaa ja kestävyyttä, on hyvä tiedostaa minkälaiseen maailmaan yritykset ja organisaatiot ovat miltei pakotettu sopeutumaan etenkin länsimaisessa kulttuurissamme. Nykyaikaisen kasvutalouden erityispiirteenä on nimensä mukaisesti kasvu. Perinteisen ajattelun mukaan organisaation on tarkoitus kasvaa, jotta se voi tuottaa osakkeenomistajilleen mahdollisimman suurta voittoa. Voittoa saadaan, kun ollaan kykeneviä haalimaan mahdollisimman suuri siivu omasta markkinasta. Jos kasvu hyytyy, paniikki alkaa. Kasvun tavoittelun mentaliteetti asettaa ja alistaa ympäristön sekä meidät ihmiset kasvutalouden ja -tuotannon välineiksi ja keinoiksi. (Latouche 2009.)

2.1.1 Degrowth – kohtuuden ideologia

Talousantropologian tohtori Jason Hickel määrittelee degrowth -termin toiminnaksi ja näkökulmaksi, jossa talouden kokonaiskasvu lasketaan tiettyyn tasoon, sallien ihmisten tarpeiden täyttymisen ja ekologisten rajojen sisällä pysymisen. Degrowth voidaan nähdä tietynlaisena strategiana joka suuntaa kohti yhteistä hyvinvointia niin sosiaalisen kuin ympäristön tasoilla. Strategia perustuu kohtuullisuuteen ja resurssien kestäväan käyttöön. Käsitteenä kohtuuajattelu tai kohtuutalous voidaan tulkita usein negatiivisena, yksilöiden elintaso riistävänä näkökulmana. Hickel tarkentaa argumenttinsa väittäen, että kyseessä ei

ole synonyymi esimerkiksi talouskriisille, negatiiviselle talouden supistumiselle. Ajattelun on tarkoitus luoda uudenlaista taloutta, joka perustuu sosiaaliseen tasapainoon ja johdonmukaiseen ympäristön kunnioittamiseen. (Hickel, 2021.)

Kohtuuskeskustelua on käyty etenkin ympäristötutkimuksen ja politiikan tutkimuksen kentillä. On hyvä, että aikaisempi tutkimus ja kirjallisuus on laadullisesti kehittynyt kokonaisvaltaisemmaksi, sillä kohtuusajattelun tarkastelu esimerkiksi vain ympäristön näkökulmasta ei tuo ilmiön ydintä esille. Kohtuusajattelun luoma ilmiö on kokonaisvaltainen näkökulma vaihtoehtoiseen ymmärtämiseen, toimimiseen ja elämiseen. Toisin kuin länsimaisessa kulttuurissamme, jossa vallitsee kapitalistinen kasvutalous. Kohtuusajattelijat pyrkivät siis ratkaisemaan näkökulmallaan kokonaisvaltaisesti maailmassa vallitsevia tasa-arvoon, yksilökeskeisyyteen, talouden määritelmiin ja mittareihin liittyviä viheliäitä ongelmia (engl. *wicked problems*). Monisyisen kohtuusajattelun peruspilareina kuitenkin on luonnon asettamien rajojen sisällä toimiminen sekä hyvinvoinnin määritelmien uudelleen tarkastelu. (esim. Sekulova, Kallis, Rodrigues-Labajos & Schneider 2013)

Suomessa vaikuttava Kohtuusliike määrittää tulkintansa kohtuusajattelusta ja -taloudesta verkkosivuillaan seuraavanlaisesti; *Kohtuutalous tähtää ekologisesti kestävään, hyvinvoivaan ja demokraattiseen yhteiskuntaan, jossa talouden järjestelmät eivät perustu jatkuvan kasvun tavoitteluun. Kohtuuden keskiössä on sekä talousjärjestelmän että kulttuurin muutos. Ekologisesti kestävässä yhteiskunnassa nostetaan arvoon asioita, joita nykyisessä järjestelmässä ei huomioida riittävästi, kuten hoiva, ympäristönsuojelu, yhteisöllisyys ja vapaa-aika.* Kohtuusliikkeen tavoitteena on rikastuttaa keskustelua hyvinvoinnista suomalaisessa kontekstissa, liike kertoo koostuvansa tutkijoista, yksittäisistä kansalaisista sekä paikallisryhmistä. Verkosto toimii eri puolilla Suomea vaihtoehtoisten yhteiskuntajärjestelmien ajatuksia kehittävänä ja levittävänä toimijana. (kohtuusliike.fi, haettu 26.1.2023.)

Degrowth- eli kohtuusajattelun puolesta puhujia on löytynyt jo pitkään, yhdeksi merkittävimmistä nykyisen keskustelun syntyyn vaikuttaneista hahmoista on ranskalainen Serge Latouche (1940). Degrowth käsitteen uudelleenmäärittelyn ja nykyaikaistamisen juuret sijaitsevat 2000-luvun alkupuolen Ranskassa. Latouche esitteli teoksessaan *Farewell to Growth* (2009, suomennos 2010) keskustelua synnyttäneen argumenttinsa kasvutalouden ongelmallisuudesta. Latouche tuo vahvasti esille kuinka lisääntynyt ilmasto- ja

ympäristökeskustelu liimautuu tai jopa turvautuu kestävä kehityksen ilmiöön, eli niin sanotusti soveltaa kasvun tyyliä. Ongelmallisuus piilee siinä, että Latouchen mukaan kasvuyhteiskuntaa ei yritetäkään kritisoida, vaan kasvun tyyliä. (Latouche 2010, 5-10.) Ranskankielisen teoksen iskulause on suomennettu muotoon “kasvun purkaminen” jota Latouche kuvaa poliittiseksi iskulauseeksi, jolla on teoreettinen merkitys. Kasvun purkamisen pyrkimys on kasvuttoman talouden ja yhteiskunnan tavoittelu. Teoksen mukaan kulttuurisen muutoksen ja vaihtoehtoisten mallien tarve syntyy tarpeesta purkaa nykyinen “kasvua kasvun takia” -kultti, johon länsimainen tapamme katsoa maailmaa ja taloutta perustuu. Modernien yhteiskuntien paremman hyvinvoinnin tavoittelu on perustunut ajatukseen siitä, että hyvinvointi ja tuotannon kasvu kulkevat käsi kädessä. Poliittisista vakaumuksista riippumatta järjestelmät ovat rakentuneet perusoletukselle siitä, että kasvu on tarpeellista. Rajaton kasvu ja rajallinen planeetta ovat jo valmiiksi ristiriidassa, Latouche esittelee ja kuvaa näkemystään kasvun purkamisen “hyvän kierteen” kautta. Hän esittelee kahdeksan toisistaan riippuvaisen muutoksen ja tekijän mallin, jotka toinen toisiaan vahvistaen voisivat mahdollistaa yhteiskunnallisen rakenteiden muutoksen (kuva 1). Kasvun purkamisen iskulause puhuu radikaalista muutoksesta johon hallitusta vaihtamalla tai vaaleilla ei yhteiskunnat voi päästä, vaan on tarve kulttuuriselle vallankumoukselle, joka luo politiikalle uuden pohjan.

Kuva 1 Kasvun purkamisen "hyvän kierre", Serge Latouche teoksessa Farewell to growth, 2009

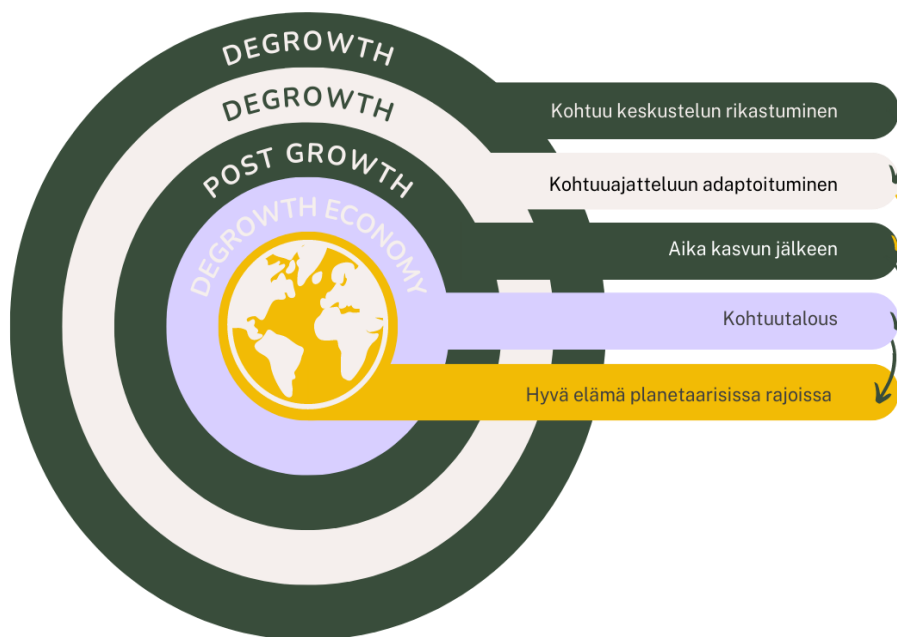
Latouche kuvaa esittelemäänsä kierrettä sanalla utopia. Tällä viitataan siihen, kuinka muutoksen massiivisuus ja toimeenpanoon tarvittava voima tiedostetaan. Kyseessä ei ole listaus, jota voi suoriteperusteisesti toteuttaa, yliviivaten kohta kohdalta saavutetut etapit. Hyvän kierre kuvaa ennen kaikkea ihannelannetta, utopiaa, ajatuksen tasolla ennakoitua maailmankuvaa. Utopistisen unelman lisäksi Latouche esittää hyvän kierteen olevan kuitenkin myös konkreettinen. Se perustuu nyky-yhteiskuntaan ja toteutuskelpoisiin kehityskulkuihin, tarjoten vaihtoehdoisen tavan käsittää maailmaa, yhteiskuntaa, ihmisen roolia ja taloutta. Latouchen teos alleviivaa kuinka ihmisen aiheuttama ilmastokriisi ja kapitalistisen järjestelmän rakenteisiin kiinnittymisen ydinhaaste piilee kulttuurisessa muutoksessa. Toimintatavat ja toteutus ovat mahdollisia, mikäli irtikytkeytyminen kulutukseen ja kasvuun keskittyvästä länsimaisesta suorituskulttuurista onnistuu. (Latouche 2010, 41–52.)

2.1.2 Post Growth - aika kasvun jälkeen

Siinä missä kohtuusajattelu (*degrowth*) korostaa talouskasvun vähentämisen merkitystä globaalien ongelmien ratkaisuksi, liitetään käsitteen pariin usein suomeksi käännettynä ilmaisu ajasta kasvun jälkeen (engl. *post growth*). Kasvun jälkeisen ajan -ajattelijat korostavat kuinka talouskasvun ja talouden merkitystä tulisi vähentää ja etsiä uudenlaista kehitystä yhteiskunnissa. Tämänkin ajattelun mukaan talouden tulee kehittyä uudenlaiseen suuntaan ja määritelmään, joka ei perustu pelkästään kasvuun. (Jackson 2011.)

Kuvassa kaksi (2) visualisoin oman hahmotelmani käsitteistöä ja niiden yhteen kietoutuneisuudesta lukemaani kirjallisuuteen perustuen. Kohtuusajattelu ja siihen liittyvä toiminta synnyttää *aikaa kasvun jälkeen*, jotka voivat yhdessä muodostaa kohtuutalouden. Visualisoinnin tarkoituksena on helpottaa termistön ja tutkimuksen ymmärtämisessä, sillä suomalaisessa kontekstissa käsitteistön määritelmät ja tulkinnat voivat vaihdella tapauskohtaisesti. Kirjallisuuden perusteella käsitteistössä on siiloutumisen lisäksi riippuvuussuhteita. *Aikaa kasvun jälkeen* ei nähdä mahdollisena, ellei kohtuusajattelun vaatimaa toimintaa tapahdu ja näin ollen myöskään todellisen kohtuutalouden toteutuminen ei ole mahdollista, mikäli edellä mainittu tapahtumasarja ei toteudu. Perehtymiseni mukaan useat aikaisemmat tutkimukset kohtuuden kentällä käsittelevät jokaista kuvaa kaksi (2)

käsitettä suorasti tai epäsuorasti. Seuraavassa kappaleessa tarkastelen yleisesti kohtuuden tutkimusta.

Kuva 2 Tutkimuksen keskeisten käsitteiden suhteet

2.2 Kohtuuden tutkimus

Kohtuudesta on käyty paljon keskustelua jo vuosikymmenten ajan, kuitenkin etenkin suomalaisessa kontekstissa esimerkiksi laadullinen tutkimus on vielä vähäistä. Akateemisia artikkeleita kirjoitetaan ja teoreettisia keskusteluita käydään alati enemmän, kuitenkin ensimerkiksi empiriaan perustuvat tutkimukset käytännön tasolta ovat toistaiseksi vielä vähäisiä. Futuran (03/20) kohtuuteen keskittyvän erikoisnumeron pääkirjoituksessa suomalaisen kohtuullisen tulevaisuuden aktiiviset puolestapuhujat Eeva Houtbeckers, Sanna Ahvenharju ja Pasi Heikkurinen tiivistävät suomenkielisen kohtuukeskustelun keskittyneen muun muassa kansalaisliikkeiden, kasvukritiikin ja kestävä talouden näkökulmiin. Kansainvälisiin keskusteluihin suomalaiset tutkijat ovat osallistuneet esimerkiksi käsittelemällä kasvua ilmiönä, instituutiona ja ideologiana, hyvinvoinnin ja kulutuksen muutosta, teknologian roolia, organisoitumista ja luonnon suhdetta kohtuuteen. Tässä

kappaleessa esittelen tutkimukseni näkökulmasta merkittäviä tutkimuksia kohtuuden kentältä.

Nesterova (2020) käsittelee tutkimuksessaan kohtuusajattelun vaikutuksia yritystoimintaan ja kestävään tulevaisuuteen. Tutkimus esittelee ja pohjustaa kohtuusajattelun perusajatukset soveltaen ne yritystoimintaan. Keskeisenä lopputulemana Nesterova esittää “kohtuu liiketoimintamallin” viitekehyksen (kuva 3), joka tarjoaa keinoja yritystoiminnan uudelleen suuntaamiseen kohti kestävämpää ja tasapainoisempaa toimintaa. Nesterovan esittämä kehys pohjautuu kohtuuden aikaisempaan tutkimukseen sekä teoreettiseen keskusteluun. Tutkimuksessa esitetty mahdollinen liiketoimintamalli koostuu useista eri elementeistä, joilla yritys voi pyrkiä vähentämään omaa negatiivista vaikutustaan ympäristöön samalla parantaen taloudellista suorituskykyä ja sosiaalista vastuullisuutta. Keskeisimpiä elementtejä mallissa on 1. Resurssien kestävä käyttö; pyrkimys vähentää energia- ja materiaalikulutusta, sekä käyttää kestävästi hankittuja raaka-aineita ja resursseja. 2. Vastuullinen tuotanto; Yritys kehittää vastuullisia tuotantomenetelmiä ja -prosesseja joiden pyrkimys on vähentää tuotannosta aiheutuvia ympäristövaikutuksia sekä samalla parantaa tuotannon tehokkuutta. 3. Uusien teknologioiden hyödyntäminen: yrityksen taloudellista suorituskykyä voidaan tutkimuksen mukaan parantaa uusien teknologioiden avulla, jotka näin vähentävät liiketoiminnan ympäristövaikutuksia. 4. Vastuullinen ja kestävä tuotekehitys: yritys pyrkii kehittämään vastuullisia ja kestävästi valmistettuja tuotteita, joilla on pienempi ympäristövaikutus. 5. Sosiaalinen vastuu: vastuullinen markkinointi ja myynti, yrityksen tuotteiden tulee olla kestävästi valmistettuja tuotteita ja samalla pyrkiä lisäämään toiminnallaan kuluttajien tietoisuutta kestävästä kehityksestä ja kulutuksen ympäristövaikutuksista. Nesterovan (2020) mukaan tutkimuksen pyrkimys on linkittää kohtuusajattelun sekä liiketoiminnan keskustelua yhteen ja luoda mielikuvaa siitä, mitä ja miten organisaatioiden tulisi toimia, kohtuusyhteiskunnan toteutumisen näkökulmasta.

RYHMÄ	Mitä se sisältää?
YMPÄRISTÖ	<ul style="list-style-type: none"> • Uudelleen suuntautuminen ympäristön näkökulmiin ja -kohtiin • Materiaalin ja energian läpivirtaus, jätteen vähentäminen • Jätteen vähentäminen/välttäminen, päästöjen minimalisointi • Energian ja resurssien tehokas käyttö, ekologinen riittävyys, kierrätys ja resurssien jakaminen • uudelleen käytettävän energian ja resurssien käyttö • Kestävyys ja korjattavuus • Sopiva tai yksinkertaistettu teknologia • Tuotannon ja vaihdannan lokalisointi • Ympäristölle suotuisa käytös työpaikoilla, sisältää työhön matkustamisen
IHMINEN & EI-INHIMILLINEN	<p>Työntekijät</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onnellisuuteen ja hyvinvointiin suuntautunut tuotanto, esimerkiksi erikoistuminen, merkityksellinen työ, työtuntien vähentäminen, suuntautuminen ihmisten potentiaalin kehittämiseen. • Tuotavuuden alentuminen • Päätöksenteko demokraattista <p>Yhteisö</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suuntaus kohti sosiaalista hyvinvointia • Yhteisöihin sulautuvuus • Tarpeiden täyttäminen • Ei mainostamisen kautta painostamista • Teknologian demokratisointi <p>Ei-inhimilliset</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ei-inhimillisten tekijöiden huomiointi
Välttämätön voiton maksimoinnista irtaantuminen	<ul style="list-style-type: none"> • laadullisen muutokseen keskittyminen: tuotannon uudelleen järjestely, produktivisista irtautuminen, eteenpäin viejänä muu kuin tuotto, materiaallisen menestyksen tilalla muu • Arvojen muutos: yhteistyö, yksinkertaisuus, vastuullisuus, laajentunut kuuluvuus, solidaarisuus, väkivallattomuus • Asenne muutos kasvua kohtaan: pienuus, kasvamattomuus, tuotantokapasiteetin riittävyys • Vaihtoehtoiset liiketoimintamallit ja omistajuuden muodot: osuuskunnat, yhteisötaloudet, ruohonjuuritason toimijuus

Kuva 3 Nesterova 2020, degrowth -liiketoiminnan viitekehys

Tutkimusartikkeli painottaa, ettei kohtuuajattelun soveltaminen jo olemassa oleviin liiketoimintamalleihin kannata, sillä yrityksille suunnattu ja helposti lähestyttävyyden nimissä tehdyt mallit voisi vesittää radikaalin degrowth ajattelun pohjaa. Sen sijasta tutkimuksen viitekehys toimii keskustelun avaajana tarkastellen yrityksissä ja organisaatioissa tarvittavia piirteitä, jotta ne voisivat toimia osana kohtuusyhteiskuntaa (engl. *degrowth economy*). (Nesterova 2020.)

On tärkeää huomioida myös kohtuuajattelun kompleksisuus sen sijasta, että vastuu yritetään syytää esimerkiksi vain organisaatioille ja yrityksille. Tutkimus tunnistaa kohtuusyhteiskunnan ja yritysten välisiä suhteita (kuva 4) tuoden esille kuinka vaikutussuhteet ovat myös laajalti rakenteellisia ja institutionaalisella tasolla. Yritykset ja organisaatiot toimivat Nesterovan mukaan toimijoina, kuten myös yksilöt.

Kuva 4 Nesterova 2020 mukaillen, kohtuusyhteiskunnan siirtymä keinot & toimijuus

Yritykset ja organisaatiot eivät ole irrallisia toisista sosiaalisista toimijoista tai rakenteista vaan ovat niiden vaikutuksen piirissä. Kohtuuyhteiskuntaa tavoitellessa on siis tiedostettava muutoksen massiivisuus ja laajuus sekä riippuvuussuhteet. Nesterova perustelee tutkimuksen rajauksen ja sen perusteet toteamalla kuinka kompleksisen yhteiskuntajärjestelmän tarkastelu yhdestä näkökulmasta väistämättä pätee vain yhteen osaluueeseen todellisuudesta ja sen rakentumisesta. (Nesterova 2020.)

Kohtuuden aikaisempaan teoriaan ja akateemiseen keskusteluun pohjautunut tutkimus ja siitä syntynyt liiketoimintamalli tulisi Nesterovan mukaan nähdä kehittyvänä konseptina, ideaalimallin sijasta. Tutkimuksessa esitelty viitekehys kohtuuyhteiskunnassa toimivasta liiketoiminnasta irtautuu kapitalistisesta kasvun logiikasta. Kasvun maksimointiin keskittyvän toiminnan sijasta keskiöön tuodaan etiikka, joka tuo yrityksille ja organisaatioille holistisen lähestymistavan. Tutkimuksessa kuvattu “*degrowth business*”, eli niin kutsuttu kohtuuliiketoiminta ja sen malli keskittyy tyydyttämään yksilön, ympäristön ja ei-inhimillisten toimijoiden aitoja tarpeita, halujen sijasta. Nesterova tunnistaa myös mielenkiintoisen tutkimusaukon, joka voisi keskittyä ihmisten aitojen tarpeiden turvaamiseen kohtuusyhteiskunnassa.

Vuonna 2020 ilmestynyt aikaisempaan teoreettiseen keskusteluun pohjautuva tutkimus käsittelee liiketoimintaa kasvun jälkeisen ajan kontekstissa. Banerjee, Jermier, Perey, ja Reichel (2020) perustavat tutkimuksen tarvetta kuvaamalla koronapandemian ja maailman hetkellisen “pysähtymisen” vaikutuksia päästöihin ja yhteiskuntiin. Tutkimus tarkastelee kriittisesti sekä reflektoiden historian ja kasvun hegemonian syntymistä ja ihmisen aiheuttamaan ilmastokriisiin ajautumista. Reflektioiva ote tuo keskusteluun näkökulmia siitä mitä yhteiskunnan tulisi välttää, sen lisäksi että keskitytään siihen mitä pitäisi tehdä, jotta ilmastopäästöt saataisiin kuriin. Banerjee ym. esittävät kuinka kohtuuskeskustelu ja -

tutkimus tuottaa paljon haasteita, mutta myös mahdollisuuksia, joiden pohjalta ydin asenteita ja teoriaa voidaan kehittää uuteen suuntaan. COVID-19 -pandemian aikana nähtiin ennennäkemättömän suuria ja nopeita muutoksia yhteiskuntien kulutuksessa, instituutioiden hyvinvoinnin huomioinnissa sekä sosiaalisten suhteiden ja yhteisöllisyyden muutoksessa. Samanaikaisesti kun pandemian tuottamat pakotteet vähensivät hetkellisesti ympäristön kuormitusta, oli kyseessä kriisi, joka ilmastokriisin lailla vaikutti eniten alueilla, jotka ovat niin sanotusti vähiten osa ongelmaa. Ilmaston lämpenemisen todelliset uhkakuvat iskevät ja ovat jo iskeneetkin alueille, joiden päästöt ja kuormitus ovat minimalistista, länsimaiseen kulutuskulttuuriin verrattuna. Banerjee ym. (2020) pohjustavat artikkelissaan, kuinka ilmastokriisin ratkomiseen tarvittaisiin valtion tasolta yhtä lujia ja nopeita toimia sekä adaptoituvuutta kuin koronapandemian aikana. Tutkimus peräänkuuluttaa kuinka ilmastokriisi on ollut todellisuutta jo pitkään, eikä pandemian vuoksi nähtyjä suuria kulttuuri- ja toimintatapamuutoksia ole onnistuttu näkemään ilmastokriisin parissa. Historiasta sekä aikaisemmasta tutkimuksesta nousevan reflektiivisen analyysin pohjalta Banerjee ym. esittävät neljän muutoksen kautta, kuinka kohtuuteen perustuva yhteiskunta, joka on kestävämpi ja hyvinvointiin pohjautuva, voisi todentua.

- Kerryttäminen → jakaminen
- Resurssien ylikäyttö → resurssien palauttaminen
- Kilpailu → yhteistyö
- Ylikulutus → riittävyys

Banerjee ym. perustavat tuloksensa koronapandemian johdosta tapahtuneisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Esimerkiksi kerryttämisestä jakamiseen muutoksessa he peilaavat kuinka pandemia sai aikaan valtioissa suuren liikevoiman, jolloin valtion taloutta käytettiin täysin uudella tavalla viruksen voittamiseen. Ympäristö ja ilmastotoimet tarvitsevat samankaltaista talouden uudelleen jakamista esimerkiksi valtion talouksissa. Kilpailukulttuurista yhteistyöhön perustuu niin degrowth ajattelun aikaisempaan tutkimukseen kuin pandemian aikana nähtyihin yllättäviin yhteistyömuotoihin, joiden tarkoituksena oli voittaa koronavirus, esimerkiksi teknologiaratkaisujen ja innovaatioiden jakaminen pandemian selättämiseksi toi yhteen aikaisemmin vahvan kilpailuaseman ja -kulttuurin omaavia toimijoita. Kestävän ja kohtuullisen tulevaisuuden mahdollistaminen vaatii kilpailusta luopumisen, tiedon ja osaamisen avoimen yhteistyön, joka synnyttää

kulttuurista muutosta yhteiskunnassa. *Organization* (2020 28:3, 337–357) lehdessä julkaistu tutkimusartikkeli ottaa tekstissään kantaa lukija kuntansa näkökulmasta olemassa olevan tutkimuksen ja koulutuksen muutoksen tarpeeseen. Artikkelin viimeinen kappale kokoaa johtamis- ja organisaatiotutkimuksen kentän viitekehystä tutkimuksen ja koulutuksen kehityksen tarvetta neljällä keskeisellä toimella. 1: Johtamisen ja organisaatiotutkimuksen kentän hiljaisten asenteiden ja hyväksymisten tutkiminen. 2: Kohtuuskeskustelu mahdollistaa organisaatiotutkimuksen kentällä tutkijoille pohdinnan tutkimuskentän pragmaattisiin suuntautumiin ympäristöön liittyen tulevaisuudessa. 3: On suuri tarve teoreettiselle keskustelulle ja organisaatioiden roolin tutkimiselle *ajassa kasvun jälkeen*. 4: On tarve ymmärtää institutionaaliset mahdollistajat kohtuusyhteiskunnan saavuttamiseksi, etenkin valtion ja kansalaisyhteiskunnan rooli rakenteellisen muutoksen mahdollistajina. (Banerjee ym. 2020.)

Vuonna 2014 Videra, Schneider, Sekulova & Kallis julkaisivat eksploratiivisen tutkimuksen kohtuuden ymmärtämisen syventämiseksi, tutkimus hyödynsi yhteistoiminnallisia kausaalimalleja. Tutkimuksen tarkoituksena oli kausaalimallien visualisoinnin ja kuvantamisen kautta syventää ymmärrystä myös aktiivisten keskustelijoiden ja tutkijoiden ulkopuolelle. Videra ym. esittävät kuinka monisyisen ja kompleksisen kohtuuden ymmärtäminen voi ulkopuoliselle jäädä pintapuoliseksi, hajanaisen kuvan johdosta.

Systeemiteoriaan pohjaava ja kausaalimalleja hyödyntävä laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin yhteistyössä degrowth (*kohtuus*) aktivistien sekä asiantuntijoiden kanssa. Degrowth keskustelun monisäikeisyyttä lähdettiin tarkastelemaan ja analysoimaan etsien riippuvuussuhteita ja synergioita kohtuuden puolestapuhujien tunnusomaisten näkemysten kautta. Yhteistyössä tuotetut kausaalisilmukkakaaviot ja niiden pohjalta tehty analyysin tulos ei tutkijoiden mukaan halua näyttäytyä ”totuutena”, sillä tutkijat painottavat myös syntyneen analyysin kontekstisidonnaisuutta, joka on kohtuuden tematiikassa olennainen, näkökulmariippuvainen asia. Tutkimus kuvaa potentiaalisten kohtuuden eteenpäinviennin polkuja. Edellä mainitut polut huomioivat analyysin perusteella löydetty linkitykset eräiden kohtuuden kentällä nousseiden ehdotuksien välillä. Tutkimus painottaa, kuinka ajan ja materiaalin rajallisuuden näkökulmasta tutkimus toimii ensikosketuksena erilaisten muuttujien ja toimijoiden yhteyksistä, absoluuttisen totuuden löytämisen sijasta. (Videra ym. 2014.) Tutkimuksen rooli kohtuudentutkimuksen kentällä on merkittävä, sillä kohtuuskeskustelu ja sen tarve vastata kaikkeen voi ulkopuoliselle esiintyä sekalaisena ja

utopistisena. Kuten Videra ym. (2014) tutkimuksessaan osoittavat, muutoksen hämmäisyydellä pelottelemisen sijasta muutos tulisi kohdata sen massiivisuudesta huolimatta ja sitä kohti tulisi edetä.

3 TAPA KÄSITTÄÄ MAAILMAA JA SIVISTYSTÄ MUUTTUU

3.1 Ekososiaalinen ajattelu

Ekososiaalisen ajattelun yksi lähtökohta on ekofeminismi (esim. Opielka 1985), ja yksi kestävänsä tulevaisuuden yksi ehdottomista näkökulmista on tasa-arvo. Ekososiaalisen teorian 1994 esitellyt yhdysvaltalainen Nancy Krieger tiivistää teorian näkökannan kuvaamalla kuinka ekososiaalisessa ajattelussa ihmiskunnan sosiaaliset kysymykset ovat ekologisia ja ekologiset kysymykset ovat nähtävissä myös sosiaalisina kysymyksinä (Krieger 2021).

Länsimaisen kulttuurin kriisi on tiivistetty jo 1980-luvulla kolmeen ydinkohtaan: kapitalismi, industrialismi ja patriarkaatti. Esimerkiksi Opielka (1985) esittää kuinka teollinen vallankumous ja kapitalistinen yhteiskuntajärjestys on hyötynyt sukupuolittuneesta työnjaosta. Naiset ovat tehneet näkymätöntä ja palkatonta työtä (esimerkiksi kodinhoito, kasvatust), jotta työvoimaa voidaan lisätä. Vallitsevasta dualistisesta asetelusta tulee pyrkiä eroon, jotta todenmukaisempaan ajatteluun voidaan päästä. Dualistinen vallankäyttö on liitettävissä ihmiskunnan muihinkin alisteisista valtasuhteista syntyneille sosiaalisuuden viheliäisille (*wicked problems*) ongelmille, kuten esimerkiksi rasismi (Warren 1990). Bateson on todennut erotteluun ja kahtia jakoon perustuvan länsimaisen ajattelun juurisyynä ekologiseen kriisiimme. (Laininen 2018; Bateson 1972). Pulkki & Takkinen peräänkuuluttavat kuinka ekososiaalinen tuhoavuus vähenee irtautumalla sortavista vallankäytön muodoista sekä ihmisten, että ihmisten ja muun elävän vuorovaikutuksessa. Tutkijat esittävät kuinka ekososiaalisen ajattelun ydin voidaan nähdä ekofeministisenä, sillä perustana koko eloyhteisön (ihmiset & ei-inhimilliset) sosiaalisuuteen, nähdään hyvä sosiaalisuus ihmisten keskuudessa (Pulkki & Takkinen, 2022, 71).

Ekososiaalinen ajattelu näkee modernin, kapitalistisen kasvun pohjalta syntyneen elämäntavan ja tuotantojärjestelmän ekologisen kriisin aiheuttajana. Teollistumisen aikakauden jälkeläisinä yhteiskunnat ovat eläneet valheellisessa kuvitelmassa siitä, että ympäristön kapasiteettia voidaan kuluttaa jatkuvasti, ilman rajoja. Yhteiskunnallisella

tasolla huomiota on kiinnitetty ihmisten hyvinvointiin, eikä muuhun ole nähty suurempaa tarvetta. (Pulkki & Takkinen, 2022; Pulkki 2021.)

Ekososiaalisen ajattelun ja -kasvatuksen perimmäinen tarve nousee näkemyksestä, jossa vallitsevien ekokriisien ydinsyy nähdään epäonnistuneessa vuorovaikutuksessa ihmisen ja muun elollisen välillä (esim. Keto ym. 2022). Ekososiaalisen ajattelun perustana nähdään ihmiskeskeisen ajattelun ongelmallisuus ja pyritään suuntaamaan maailman hahmottamista yhä enemmän tapaan, jossa muu elämä ja ihmiset nähdään toisistaan riippuvaisina ja vuorovaikutuksessa olevina tekijöinä. Ekososiaalinen diskurssi vetoaa myös syvällisen ymmärryksen ja pohdinnan tarpeeseen, jotta käsite ei laimene kuin “kestävä kehitys” joka tutkijoiden mukaan jäi mitänsanomattomaksi yleiskäsitteeksi (Pulkkinen & Takkinen 2022, 74).

3.1.1 Ekososiaalinen sivistys käsitteenä

Sivistys: *kasvatuksen kautta omaksuttu viisaus, avarakatseisuus ja henkinen kehittyneisyys*

Tieteen termipankki (haettu 31.1.2023)

Sivistyksen ja puhekielessä paljon käytetyn yleissivistyksen määritelmien juuret juontavat kauas, termin etymologinen tausta löytyy 1800-luvulta, jolloin syntyi niin kutsuttu humboldtilainen yleissivistyksen ideaali. Etualalle sivistyneisyyden määritelmässä nostettiin humanistiset tieteet, kuten kielten ja historian tunteminen, kyky kritiikkiin, hyvien tapojen mukaiseen käytökseen ja laaja-alaisen tiedon lisäksi myös taidot olivat arvokkaassa roolissa. Idealin muotoillut Alexander von Humboldt näki monipuolisen yleissivistyksen arvokkaan elämän perustana. (Tieteen termipankki, haettu 01.02.2023.)

Käsitys sivistyneisyydestä ja sivistyksestä kantautuu kauas, kuitenkin tarve sivistyskäsitteen uudelleen muotoilusta on noussut keskusteluihin etenkin kasvatustieteellisessä sekä yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa. Sanakirjoissa ja puheissa rakentuvissa mielikuvissa sivistys käsitetään useimmiten yksilön piirteeksi tai ominaisuudeksi. Osana Sitran Sivistys+-projektiä suoritettiin kartoitus, jossa tutkittiin sivistyskäsitteen esiintymistä

toimituksellisessa mediassa sekä sosiaalisessa mediassa. Yhteensä kahdeksan (8) kuukauden (01/20–03/20 ja 09/21–02/22) seurantajakson pohjalta koottiin tuhansista artikkeleista ja julkaisuista muodostettu aineisto. Aineisto vahvisti Sitran Sivistys+ -työryhmän hypoteesin siitä kuinka keskusteluissa nouseva sivistyskäsitelmä tarkoittaa etupäässä yksilön tietoja, taitoja ja osaamista. Laajassa aineistossa tarkasteltiin sivistystä myös muilta kanteilta, mutta sivistyneen yksilön määritelmä puheessa rakentui perinteisiä olettamuksia vahvistavaksi. (Sivistys+ Loppukartoitus, aihe- ja keskusteluanalyysi, 2022.)

Ekososiaalinen sivistys haastaa perinteistä käsitystä, ja pyrkii irtautumaan ihmis- ja yksilökeskeisen ajattelun ongelmallisista puolista, joiden puitteissa oikeutetaan ihmisen puutteellista ja huonoa sosiaalisuutta muihin eläviin olentoihin ja ympäristöön (Pulkki & Takkinen 2022, 65). Vuodesta 2014 ekososiaalinen sivistys on ollut osana Suomen perusopetuksen opetussuunnitelmaa (Opetushallitus, 2014). Vaikka ekososiaalinen kasvatus ja tätä kautta myös -sivistys on ollut suomalaisessa kasvatuskeskustelussa läsnä, ei siitä kuitenkaan ole muodostettu yhtenevää määritelmää (Keto, Foster, Pulkki, Salonen & Värri, 2021). Akateemisessa keskustelussa esitetään ja tunnustetaan ekososiaalisen sivistyksen kasvanut tunnettuus samalla todeten, kuinka uhkana voi olla laajempi pinnallinen ymmärrys sillä ekososiaalisen kasvatusajattelun tapoja ei tunneta laajalti tarpeeksi (Pulkki & Takkinen 2022, 64).

Suomessa ekososiaalisen sivistyksen käsitteen keskusteluun ovat tuoneet, ainakin kasvatustutkimuksen kentällä, Arto Salonen (2012) sekä Marjatta Brady (2015). Ekososiaalisen aatteen, teoreettisten lähtökohtien ja kriittisten tarkastelujen tarve on tuonut hyvinkin ajankohtaisia näkemyksiä keskusteluun, jossa tavoitteena on ymmärtää ekososiaalisuutta syvemmin. Ekososiaalisesta ajattelusta, sivistyksestä ja kasvatuksesta keskusteltaessa termistö kerrostuu väistämättä. Tekstissäni käytän ekososiaalisen ajattelun termiä kuvaamaan koko laajaa ajatteluperinnettä (Keto ym., 2021), ekososiaalisella sivistyksellä pyrin kuvaamaan ajattelun tuomia piirteitä ja ominaisuuksia. Salosen ja Bradyn (2015) mukaan ihmiskunnan tulee omaksua uudenlainen käsitys sivistyksestä, jossa toimitaan maapallon rajoissa, hyvää elämää tavoiteltaessa. Pulkki & Takkinen (2022) mukaan ekososiaalinen sivistys kritisoi ja näkee ongelmallisena sen kuinka globaalissa maailmassa tarkastellut näkökulmat ovat liitännäisiä aina ihmisen hyötymiseen, etuuden tai voittamisen tematiikkaan.

Ekososiaalinen sivistyneisyys on määritelty kolmeen osaan, jonka hierarkiassa tärkeimmäksi nousee ekologisten kysymysten ensisijaisuus. Salonen & Brady (2015) on määritellyt ekososiaalisesti sivistyneen toiminnan tärkeimmäksi piirteeksi sen, kuinka toiminnan ja tekemisen pohjalla on elämän edellytysten turvaaminen seuraaville sukupolville. Toisena Salonen & Brady (2015) on nostanut esille ihmisoikeuksien luovuttamattomuuden. Tällä tarkoitetaan poliittisen päätöksenteon ja nykysukupolvien elämäntapoihin liittyvää kriteeriä, jolla arvokkaan elämän mahdollisuuksia puolustetaan yksinomaan ihmisyyden perusteella. Kolmantena on vakaan talouden vaaliminen.

Kuva 5 Ekososiaalisen sivistyskäsitteiden rakenne, mukailen Salonen & Brady 2015

Tekstissä esiintyvällä ekososiaalisella kasvatuksella viitataan toimintaan (kasvatus, koulutus), joka pyrkii lisäämään ekososiaalista sivistyneisyyttä ja ajattelua. Ekososiaalisessa sivistyskäsitteessä vallitsee arvohierarkia, jota olen (kuva 5) Salonen & Brady (2015) mukailen pyrkinyt havainnollistamaan. Ekososiaalisen sivistyskäsitteiden perustana on ymmärrys siitä, että ihmiselämä on täysin riippuvainen luonnosta.

Ekososiaalisesti sivistynyt yhteiskunta ymmärtää haasteiden kerroksia, riippuvuuksia sekä kompleksisuutta. Samoin se, että toimimisen kriteerinä tulee olla planetaaristen rajojen ja resurssien sisällä toimiminen mahdollisimman tehokkaasti kaikkien yksilöiden perustarpeet tyydyttäen. (Salonen & Brady, 2015; Salonen 2014.)

3.2 Transformatiivinen oppiminen

Ekososiaaliseen ajatteluun ja kasvatukseen etenkin kasvatustieteen kentällä liitetään vahvasti transformatiivinen oppiminen. Vuonna 1978 ensi kerran aikuiskoulutuksen kontekstissa esitellyn transformatiivisen oppimisen teorian isänä pidetään Jack Mezirowta (s 1923). Transformatiivisen teorian synty ei ollut alun perin linkitetty suuriin ekologisiin ja sosiaalisiin kysymyksiin. Mezirowin peruseriaatteen mukaisesti transformatiivisen oppimisen ilmiö ja teoria keskittyy oppimiskokemukseen, jonka aikana oppija alkaa kyseenalaistamaan tai uudelleen muotoilemaan maailmankatsomustaan (Mezirow 2018). Mezirow koetaan teorian ja keskustelun aloittajana, mutta transformatiivisen oppimisen teoria nähdään alati kehittyvänä, ja sen merkitys on kasvanut suuresti sosiaalisten ja ekologisten kasvatuskysymysten tarpeen myötä.

Transformatiivisen oppimisen tarpeeseen on herätty etenkin kestävän tulevaisuuden kasvatuskeskusteluissa. Transformatiivinen oppiminen tapahtuu silloin kun olemassaolomme ymmärrys muuttuu perustavanlaatuisesti. Laininen (2018) mukaan transformatiivinen oppiminen tapahtuessaan kestävämmän tulevaisuuden kontekstissa tarkoittaa ymmärrysten ja käsitysten syventymistä esimerkiksi ihmisen ja luonnon keskinäisestä riippuvuudesta (vrt. ihmiskeskeisyys), hyvinvoinnin tekijöistä sekä talouden roolista yhteiskunnassa. Laininen näkee transformatiivisen oppimisen ja opettamisen yhteiskunnallisen ja kulttuurisen muutoksen mahdollistajana kestävää tulevaisuutta ajatellen (Laininen 2018). Kyseessä on oppiminen, joka yksilötasolla pänttäämisen sijasta laajentuu yhteisötasolle kulttuurisena uudistumisena. Transformatiivisesta oppimisesta voidaankin puhua myös uudistavana oppimisena.

Oppimisen teorioita ja tulkintoja on monenlaisia, mutta suomalaisessa transformatiivisen oppimisen keskustelussa esiin nousee (esim. Siirilä ym. 2019) Gregory Batesonin (1972) oppimisen tasoja transformatiivisen oppimisen kuvantamiseen soveltaneen Stephen Sterlingin (2003) oppimisen tasot. Sterling kuvaa oppimisen kolmea tasoa metsävertauksin. Ensimmäisellä, eli kognitiivisella tasolla olet metsän sisällä. Toisella, eli metakognitiivisella tasolla, hyppäät ulos metsästä ja näet sen kokonaisuudessa. Silloin olet kykenevä luomaan käsityksen toisenlaisesta paradigmasta (tai metsästä). Kolmas taso, eli episteeminen, vie katsomaan todellisuutta ilmakuvasta, linnun radalla nähdään mahdollisuus valita erilaisten

paradigmojen välillä (metsien). Episteeminen taso johtaa Sterlingin mukaan transformatiiviseen oppimiseen. (Sterling, 2011.) Laininen (2018) korostaa kuinka transformatiivisen oppiminen ei kuitenkaan tarkoita, että välttämättä kurotettaisiin täysin uusiin ulottuvuuksiin, vaan kyse voi olla kadotetun, syvimmän minuuden tavoittamisesta.

TASO 1: Kognitiivinen oppiminen (ajattelu, emootiot, havaintokyky)	Tehokkuuden ja suorituskyvyn parantuminen	Ylläpitää vallitsevaa paradigmaa: tehdään asiat paremmin
TASO 2: Metakognitiivinen oppiminen	Oman toiminnan ja ajattelun reflektointi	Kehittää vallitsevaa paradigmaa: tehdään parempia asioita
TASO 3: Episteeminen oppiminen (tiedot, uskomukset, todellisuuskäsitys, maailmankuva)	Paradigman muutos	Uudistaa vallitsevaa paradigmaa: ympäröivä todellisuus nähdään toisin

Taulukko 1 Sterlingin oppimisen tasot, Siirilä ym. 2019 kuvantamista mukaillen

Laininen (2018) on tutkinut ekososiaalisen sivistyksen ja transformatiivisen oppimisen suhdetta Salosen & Bradyn (2015) ekososiaalisen sivistyneisyyden määritelmään, peilaten sen kompetensseja Sterlingin (2010;2003) oppimisen kolmen tason viitekehykseen (taulukko 1). Tutkimuksen ytimessä kuvataan ekososiaalisen sivistyksen kuuden eri kompetenssin kehittämistä eri tasoilla toteutuvana oppimisena. Kompetenssit ovat: systeeminen maailmansuhde, vastuullisuus, kohtuullisuus, ihmisten- ja eliökunnanvälisyys, tulevaisuusorientaatio, kokemukset ja toiminta. Laininen kuvaa jokaisen kompetenssin piirteitä ja mitä oppimisen eri tasoilla korostuu. Tälle tutkimukselle keskeisenä nostona on ekososiaalisen sivistyksen kohtuullisuuden kompetenssi kolmella eri tasolla, jotka Laininen (2018) mukaan ovat:

- **Kognitiivinen taso:** Kohtuullisuuden välttämättömyys rajallisella maapallolla, resurssien oikeudenmukainen jakaminen
- **Metakognitiivinen taso:** Jatkuvan kasvun kyseenalaistaminen, halujen ja tarpeiden erottaminen, hyvinvoinnin tekijöiden tunnistaminen
- **Transformatiivinen (episteeminen) taso:** Uusien merkityksien synnyttäminen, jälkimateriaalisen elämäntavan omaksuminen

On myös näyttöä siitä, että yksilötasolla tapahtuva transformatiivinen oppiminen tarvitsee tuekseen yhteisön kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta (Siirilä, Laininen, Tikkanen, Salonen, Pantsar 2019). Koska toteutuessaan yksilön ja yhteisön maailman ja todellisuuskäsityksen voidaan katsoa muuttuvan, on transformatiivisen oppimisen ytimessä uskomusten, merkitysten ja todellisuuskäsitysten jakaminen, reflektointi ja uudelleen suuntaaminen yhteisön kanssa (Siirilä ym. 2019).

Siirilä ym. (2019) tarkastelee tutkimuksessaan eri koulutusalojen asiantuntijoiden käsityksiä tulevaisuuden metanarratiivista. Metanarratiivilla tarkoitetaan niin sanotusti sosiaalisesti konstruointunutta uskomusrakennelmaa. Metanarratiivit muuttuvat todeksi ihmisten osallistuessa siihen ajattelutavoillaan ja täten myös teoillaan. Gassler (2018, 40–41) kuvaa nykyistä ja vallitsevaa metanarratiivista (*Dominant Metanarrative*) neljän kulmakiven kautta: antroposeeni keskeisyys, individualismi, luonnon ja ihmisen riisto, rajoittamattoman talouden ja teknologian kasvu ja edistys. Transformatiivisen oppimisen rooli metanarratiivien muutoksessa ja kehityksessä on se, kuinka metanarratiivien uudistumisen ytimessä on esimerkiksi tavoiteltavan sivistyksen luonne. Haastattelututkimuksen tuloksena Siirilä ym. (2019) tunnistivat vallitsevan metanarratiivin ja antroposeenin ajan haasteisiin vastaavan tulevaisuuden metanarratiivin ytimen koostuvan muun muassa rauhasta, ihmisen arvokkaana olemisen kokemuksesta, merkityksellisyyden kokemuksesta sekä ihmisen ja ympäröivän todellisuuden tasapainosta. Aineisto osoitti metanarratiivin piirteitä vahvistavaksi jatkuvan oppimisen ja sivistymisen. Tutkimuksessa Siirilä ym. (2019) esittävät että transformatiivisen oppimisen tasolle yltäneitä kompetensseja (yksilöllinen vastuu, muutoksen ohjaaminen, systeeminen ajattelu) voitaisiin mahdollisesti hyödyntää koulutusjärjestelmän kehittämisessä. Tutkimus esittää, että kompetenssien hyödyntämisen seurauksena opetuksessa ja koulutuksessa ei enää keskityttäisi vallitsevan metanarratiivin säilyttämiseen vaan transformatiivisen oppimisen ja opettamisen kautta sitä lähdetäisiin uudistamaan. (Siirilä ym. 2019.)

“Se, mitä kestävän liiketoiminnan korkeakouluopetuksen tavoitteisiin voisi siis kuulua – ja mikä kuitenkin voi viedä samaan lopputulokseen kuin suora asennekasvatus – on perusteettomien ennakko-oletusten purkaminen ja kytkentöjen tekeminen näkyväksi (yritysten) päätösten ja ympäristö- ja yhteiskunnallisten vaikutusten välillä.”

Toteaa Leena Lankoski artikkelissaan *Kestävää kehitystä edistävien opetuskäytäntöjen tieteenalakohtaista tarkastelua – esimerkkinä kestävä liiketoiminta*, joka julkaistiin osana opetusministeriön teosta *Korkeakouluopetus kestäväksi vuonna 2006*. Lankosken lainauksesta on tunnistettavissa transformatiivisen oppimisen piirteitä: maailmankäsityksen ja -katsomuksen muutos.

4 YHTEENKIETOUTUNEISUUS

Aikaisemman kirjallisuuden katsauksessa on selkeitä yhtymäkohtia kohtuuden tutkimuksen ja transformatiivisen oppimisen sekä ekososiaalisen sivistyskäsityksen väliltä.

Ekososiaalisen sivistyksen ja transformatiivisen oppimisen tutkimuksen keskittyessä laajalti kasvatustieteelliseen keskusteluun, on kuitenkin yhtymäkohtia kohtuuden tutkimukseen nähtävissä. Kohtuuden tutkimuksen kattaessa laaja-alaisesti yhteiskunnallisia ja ympäristökeskeisiä kysymyksiä, ottaa se usein kantaa myös koulutukseen ja kasvatukseen etenkin kohtuuajattelun nostamien sosiaalisten ongelmien näkökulmasta ja tulevaisuusorientoituneilla ratkaisuillaan.

Ekososiaalinen sivistyskäsitys ja transformatiivinen oppiminen puhuu laajalti kestävydestä, mutta sisällyttää keskusteluun kohtuuden tematiikkaa ja riittävyttä (esim. Laininen 2018). Ekososiaalisesti sivistyneessä yhteiskunnassa ymmärretään ympäristön rajallisuus sekä tarpeiden ja halujen ero. Kohtuuteen ja kohtuuyhteiskuntaan keskittyvä tutkimus voi kirjallisuuden perusteella tuntua radikaalimmalta tai tiukemmalta kehykseltä, kuitenkin pääosin kaikki kohtuuteen keskittyvä kirjallisuus alleviivaa kohtuuden alati kehittyvää luonnetta ja sen ymmärrystä suuntauksen radikaaliudesta. Perustellen laajasti myös sen tarpeellisuuden. (esim. Hickel 2021)

Kohtuuden ja transformatiivisen oppimisen tieteellistä keskustelua punoo yhteen kehitys ja käsitys tiedosta. Teoreetikot ja tutkijat eivät juurikaan totea mitään absoluuttisena totuutena, vaan tuottavat tutkimuskeskusteluja rikastuttavaa tutkimusta, jonka keskiössä on ymmärryksen syventäminen. (esim. Nesterova 2020, Siirilä ym. 2019)

Erja Laakkosen *Kohtuullinen kasvattaja* (2021) tutkimus on yksi kasvatuksen kentällä esiintyneistä tutkimuksista, joka tuo ekososiaalisen sivistyksen ja kohtuuden keskustelua vielä tiukemmin yhteen. Laakkonen (2021) lähestyy aihetta tutkimalla pohjoiskarjalaista Kohtuus vaarassa -kansalaisliikettä ja sen ihmisiä. Tutkimus hyödyntää Salonen & Bradyn (2015) ekososiaalisen sivistyksen keskeisiä piirteitä, joiden pohjalta Laakkonen tarkastelee Kohtuus vaarassa -ryhmää ekososiaalisena sivistäjänä. Haastattelututkimus tunnistaa kohtuuden tutkimuksenkin kentällä useasti todetun määritelmien väljyyden ja määrittämisen

tarpeen. Yhtymäkohtia aikaisempaan transformatiivisen oppimisen tutkimukseen voi havaita muun muassa yhteisöllisyyden ja refleктоivan vuorovaikutuksen merkityksellä (esim. Siirilä ym. 2019), sillä tutkimuksen keskeisiin tuloksiin ekososiaalisen sivistäjän roolista nousi kasvokkain kohtaamisen ja keskustelun merkitys. Laakkonen (2021) näkee kansalaisliikkeiden potentiaalisen roolin uudistavina (transformatiivisina) aikuiskasvattajina. Vaikkakin toimintaa saatetaan kritisoida saman mielisten kokoontumisiksi, kasvavat osallistujamäärät seminaareissa ja kokoontumisissa väistämättä puhuvat kasvavasta kiinnostuksesta. Laakkosen mukaan Kohtuus vaarassa -tyyppiset ryhmät ja kansalaisliikkeet voivat tarjota hyvän ympäristön uudistavalle oppimiselle.

Kirjallisuudessa ja tutkimuksessa käytetyt termit ja teoriat voivat poiketa ytimeltään, mutta niiden potentiaalinen yhteenkietoutuneisuus on nähtävissä. Tämä tutkimus tuo entistä vahvemmin kasvatustieteellisen, yhteiskunnallisen ja johtamisen- sekä organisaatiotutkimuksen maailmoja yhteen.

5 TOTEUTUS JA METODOLOGIA

5.1 Sosiaalinen konstruktioismi

Tämän tutkimuksen tieteenfilosofinen sitoutuneisuus linkittyy vahvasti sosiaalisen konstruktioismin tutkimusperinteeseen. Tieteenfilosofisella sitoutuneisuudella viittaaan tutkimuksen ontologisiin, epistemologisiin ja metodologisiin pohdintoihin ja valintoihin. Tässä kappaleessa perustelen sosiaalisen konstruktioismin tutkimusperinteeseen linkittymisen tutkimukseni näkökulmasta.

Sosiaalinen konstruktioismi perustuu ajattelultaan siihen, että ihmisten tapa ymmärtää maailmaa ja todellisuutta ei perustu objektiivisiin käsityksiin. Ihmiset syntyvät maailmaan, jossa käsitteelliset viitekehykset ovat jo olemassa. Todellisuus on ihmisten välisessä ja välittömässä vuorovaikutuksessa tuotettu sosiaalinen rakenne. Elämässä tapahtuva vuorovaikutus nähdään sosiaalisen konstruktioismin viitekehyksessä käytäntöinä, joiden kautta käsitys tiedosta ja ympäröivästä maailmasta rakentuu (Burr 2015.) Ympäröivä maailma käsitetään muuttuvana ja alati kehittyvänä, eli yhtä oikeaa totuutta ei ole olemassa. Tämän tutkimuksen ontologiset lähtökohdat ja todellisuuskäsitys nojaa suhteissa rakentuvaan näkökulmaan, jossa erilaisia todellisuuksia rakentuu inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden välisissä suhteissa. Todellisuus ja tieto rakentuu siis vuorovaikutuksessa ja on muuttuva.

Epistemologia termillä tarkoitetaan tapaa, jolla todellisuudesta saadaan tietoa ja millaista tiedon luonne on. Suhteissa rakentuva epistemologinen käsitys viittaa siihen, että tietoa ei voida irrottaa sellaisenaan paikasta, ajasta tai niistä toimijoista, joiden suhteissa tieto muodostuu. Tutkimukseni siis tuottaa tietoa tutkittavan kohteen todellisuuskäsityksestä, jossa minä tutkijana osallistun tiedon tuottamiseen yhdessä tutkittavien kanssa. Sosiaalisen konstruktioismin metodologinen näkökulma on kysymys siitä mitkä tiedon tuottamisen tavat ja keinot ovat käytössä. Vuorovaikutuksessa rakentuva käsitys ja tieto pohjautuu tutkimuksessa aineistoon, joka on kerätty niin haastattelujen, kuin etnografisten havainnointien pohjalta. Tutkimuksen tieteenfilosofinen sitoutuneisuus sosiaaliseen konstruktioismiin näyttäytyy etenkin aineiston keruussa ja analysoinnissa.

5.2 Strategia käytäntönä - tutkittavien viitekehys

Tutkimuksen kohteena oleva kurssi käsittelee kasvun jälkeisen ajan liiketoimintaa strategia käytäntönä (*Strategy as Practice, jatkossa SAP*) kehyksen kautta. Johtamisen pääaineopiskelijoiden opinnoissa strategiaa sivutaan ja käsitellään usealla kurssilla. Kuitenkin opintorakenteessa strategiaan keskittyviä kurseja suoranaisesti on perusopinnoissa yksi ja maisterivaiheessa kaksi, joista toinen on tämän tutkimuksen kohteena oleva kurssi.

Strategiaan liittyviä näkemyksiä on tutkimuskentillä valtavasti (esim. Mintzberg ym. 1998). Yhteneväisyyksiä näkemyksillä on se, kuinka strategia nähdään tekijänä, jonka tehtävä on määrittää ja kuvata yrityksen ja sen toimintaympäristön suhteita, strategia pyrkii edistämään yrityksen selviytymistä toimintaympäristössään.

Strategia käytäntönä -suuntaus on noussut strategiaprosessi tutkimuksen kentältä (Johnson 2003), Laineen (2009) mukaan tarkastelemaan strategista toimintaa ja syntyviä käytäntöjä yksityiskohtaisemmin. Eronen perinteisemmistä käsityksistä, jotka näkevät strategian yrityksen tai organisaation omistamana asiana (Johnson 2007), SAP nojaa vahvasti tämän tutkimuksen tavoin konstruktionistiseen maailmankuvaan. Viitaten siihen kuinka tieto strategiasta ei ole annettua tai kontekstista riippumatonta, vaan strategia rakentuu vuorovaikutuksessa tulkintojen ja annettujen merkityssuhteiden kautta, kontekstisidonnaisesti myös tilanteissa olevien kokemukset ja historia vaikuttavat strategian rakentumiseen. (Laine 2009, 185–186.) Strategia käytäntönä -tutkimussuuntaus näkee strategian tekemisenä (engl. “*doing*”) (Egels-Zanden, Rosen 2015).

Tutkimuskentän haasteena on ollut strategisten tekemisen määrittely (esim. Jarzabkowski ym. 2007). Turhan kapeiden määritelmien kautta syntyi käsitys siitä, kuinka strategiseksi toiminnaksi voidaan määrittää organisaatioissa kaikki toiminta ja tekeminen, jotka vaikuttavat organisaation strategiseen suuntaan, markkinoilla selviytymiseen ja kilpailuun. Tällä näkemyksellä Jarzabkowski ym. (2007) laajentavat strategia käytäntönä, eli aktiivisena tekemisenä, myös epäintentionaaliseen toimintaan. Tätä voidaan kuvata näkemyksellä siitä, kuinka yrityksillä ja organisaatioilla on käytäntöjä ja toimintamalleja strategian suunnitteluun ja mahdolliseen toteuttamiseen. SAP näkee strategian olevan

myös toimintoja, jotka tuottavat strategisia lopputuloksia, ilman suoraa linkkiä strategiaan tai ennalta määritettyihin toimintoihin (Egels-Zanden, Rosen 2015). Esimerkiksi yrityksen strategiaan määrittämien arvojen ja toimintakulttuurin välittäminen loppuasiakkaalle ei monesti ole johdon käsissä, vaan yrityksen työntekijät ja asiakkaat ovat omien käytäntöjen kautta joko viemässä arvoja ja niiden näkyvyyttä eteenpäin (strateginen lopputulos), tai vastavuoroisesti eivät. SAP-suuntaa strategisen keskustelun laajalta markkinoita tarkastelevalta makro tasolta käytännön ja arkipäivän tekemisen kautta rakentuvalle mikro tasolle (Johnson, Melin, Whittington 2003). Whittington ym. (2003) kuitenkin korostavat kuinka SAP ei poissulje perinteisiä strategia käsityksiä ja aikaisempaa tutkimusta, vaan pyrkii syventämään makrotason strategia käsityksen toteutumista käytännöissä mikro tasolla.

Strategia ja käsitykset siitä on keskeinen osa tätä tutkimusta. Tämän luvun ja SAP kehyksen hyvin tiiviin pohjustuksen tarkoituksena on tuoda lukijalle käsitys siitä minkälaisessa kontekstissa tutkittavat kurssia käyvät. Sen sijaan että kurssi perustuisi perinteisempään käsitykseen strategiasta, se ohjaa ja opettaa tutkittavia suhtautumaan strategiaan uudella tavalla. Kurssilla strategiaa ei nähdä ylemmän johdon omistamana tuotoksena joka “valutetaan” yrityksen sisällä eri tasoille. Sen sijaan kurssi ja kurssilla tehtävä ryhmätyö haastaa opiskelijoita kehittämään strategista ajatteluaan suuntaan, jossa luodaan liiketoimintastrategia, jonka ratkaisut ja valinnat kumpuavat käytännöistä ja konkretiasta.

5.3 Aineiston keruu

Tutkimuksen aineiston keruu on suoritettu syyskuun 2022 ja tammikuun 2023 välillä. Tutkimukseni aineisto koostuu kolmesta osasta, ennakkokyselystä (kerätty 09/22), kurssille osallistumisesta ja sen tarkastelusta (kurssi 09-11/22) sekä yksilöhaastatteluista (haastattelut pidetty 01/23).

Ennakkokysely on toimitettu opiskelijoille Google Forms verkkokyselyn muodossa. Kyselyn tarkoituksena ja tavoitteena oli tuottaa aineistoon lisää syvyyttä, sillä se loi mahdollisuuden vertailla ja laittaa rinnakkain esimerkiksi haastateltavan itse sanoittamia näkemyksiä ennen kurssia ja kurssin jälkeen. Verkkokysely lähetettiin opiskelijoille kurssin alkuvaiheessa ja kyselyssä kartoitettiin opiskelijoiden tietämystä ja suhtautumista

kohtuusajatteluun liittyen. Tutkittavat vastasivat kyselyyn, kun kurssin ensimmäinen luento oli pidetty ja kurssin ensimmäiset ennakkotehtävät (artikkeliin perehtyminen) oli tehty.

- Forms kyselyyn vastanneita: 6
- Havainnointi kurssilla
- Haastatteluita: 6 (kesto noin 40–55 min per haastattelu)

Yksilöhaastattelut rakentuivat puolistrukturoiduksi teemahaastatteluiksi. Koska sekä tutkijana, että yhtenä kurssin opiskelijoista tiedostan oman asemani kompleksisuuden, koin puolistrukturoidun haastattelun tuovan haastattelutilanteeseen vapautta minulle tutkijana ja mahdollisuuden syventyä haastattelussa tuotettuun puheeseen paremmin. Teemahaastattelu on yksi puolistrukturoidun haastattelun muodoista ja koin sen myös sopivaksi tutkimukselleni. Teemahaastattelussa jokaisen haastateltavan kanssa käydään läpi samat teemat, mutta kysymysten muotoilua ja järjestystä voidaan vaihdella. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa jokin haastattelun painotus tai näkökohta on lyöty lukkoon, mutta haastattelun eteneminen on vapaampaa kuin esimerkiksi täysin strukturoidussa haastattelussa, jossa tulee edetä vain ennakkoon asetettujen haastattelukysymysten kanssa (Tiittula & Ruusuvuori 2005.)

Perustelen aineiston sekä sen keruutavan nojaten näkemykseen siitä, kuinka kokemuksia ja oppimisen kehitystä tutkittaessa liian tiukkaan rajattu haastattelumuoto ja -kysymykset voivat mielestäni rajata tai ohjata haastateltavien vastauksia tietynlaisiksi. Puolistrukturoitu haastattelu antaa mahdollisuuden tarttua tutkittavan tuottamaan puheeseen ja pureutua siihen haastattelutilanteessa syvemmin. Esimerkiksi “*miksi*” kysymyksen kanssa voidaan syventää ymmärrystä tutkittavan kokemuksesta. Haastattelutilanteet osoittautuivat minulle tutkijana oiviksi tilanteiksi reflektoida omia havainnointejani kurssilta, yhdessä haastateltavien kanssa. Alkuperäinen puolistrukturoitu haastattelu näyttäytyi paikoitellen myös avoimena haastatteluna, sillä tutkittavien käsityksiin ja suhtautumiseen syventyminen onnistui haastattelutilanteessa näkemykseni mukaan paremmin, kun pyrin luomaan mahdollisimman vapaan ja rennon ilmapiirin. Mikäli haastateltavalla oli vaikeaa vastata johonkin kysymykseen, lähdimme yhdessä keskustelunomaisesti pohtimaan yhteyksiä kurssilla käsiteltyjen asioiden näkökulmista.

5.4 Narratiivinen lähestymistapa

Tämän tutkimuksen tavoitteena on rikastuttaa suomalaista kohtuuskeskustelua hyödyntäen transformatiivisen oppimisen ja ekososiaalisen sivistyksen näkökulmia. Aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät kumpuavat tutkimuksen sitoutumisesta sosiaalisen konstruktionismiin.

Tutkimuksessa käsiteltävä maailmankuva ja todellisuus perustuu vuorovaikutuksen kautta syntyviin käsityksiin ja merkityksiin. Tehdessäni tutkielman rajausta ja suunnittelua peilasin erilaisia lähestymistapoja tutkimuksen tavoitteisiin sekä tutkittavaan kohteeseen. Kiinnostus narratiiviseen lähestymistapaan ja sen soveltamiseen osana tutkimusta syntyi halusta käsitellä kerättävää aineistoa luovalla sekä vahvasti tutkittavien anonyymiteettiä varmistavalla tavalla. Narratiivinen lähestymistapa on myös vahvasti yhteydessä sosiaalisen konstruktionismin tutkimusperinteeseen, jossa on läsnä käsitys siitä, että tutkijana toimin tutkittavan kohteen ja aineiston kanssatuottajana. Narratiivisessa tutkimuksessa haastattelijan rooli muodostuu merkittäväksi. Tutkija on vastuussa siitä, millaiseksi tarina muodostuu haastattelutilanteesta tuotetun puheen perusteella (Eriksson & Kovalainen 2008, 214).

Latinan kielen sanasta *narratio* jalostunut narratiivin käsite tarkoittaa kertomusta. Tutkimusotteena ja lähestymistapana kyseessä ei ole yksittäiseen metodiin tai suurempaan tarkkaan kokonaisuuteen rajattu kehys. Narratiivinen tutkimus koostuu laaja-alaisesta kehyksestä, narratiivinen lähestymistapa yhdistää kertomuksiin liittyvää tutkimusta ja sillä voidaan viitata myös analyysitapoihin tai tutkimuksen käytännölliseen merkitykseen. Lähtökohdana on se, että tarinat tai kertomukset, eli narratiivit, toimivat ensisijaisena tapana inhimillisen elämän ja ihmisten välisten suhteiden kommunikoinnissa, järjestämisessä ja selittämisessä. Sosiaalisen konstruktionismin todellisuuskäsityksen ja narratiivisen lähestymistavan yhteenkietoutuneisuutta voidaan kuvata esimerkiksi akateemisessa maailmassa tunnetun “kielellisen käänteen” kautta. 1980-luvulla vallinneesta positivistisesta käsityksestä, jonka mukaan tieteen tulee tuottaa yksiselitteisiä objektiivisia tosiasioita, pyrittiin irtaantumaan ja sen rinnalle kehittyi postmoderni, sosiaaliskonstruktionistinen näkökulma, joka korostaa inhimillisen todellisuuden tulkinnallisuutta, kielellisyyttä ja tarinallisuutta. Tätä kutsutaan myös “kielellinen käänne” -ilmiöksi. (Puusa, Hänninen, Mönkkönen, 2020, 216–217.)

Kontekstisidonnaisuus on yksi narratiivisen tutkimuksen erityispiirteistä, tarinoiden muodostumisessa on huomioitava kontekstisidonnaisuus ja tuotava esille kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja yksilön kokemuksiin perustuvat vaikuttajat (esim. Eriksson & Kovalainen 2008 212–216; Puusa Hänninen Mönkkönen 2020, 226). Narratiivisen tutkimuksen sudenkuoppa voi toimia kontekstista irrottaminen, jolloin tuotettu tieto irrotetaan yhteyksistään ja se voi johtaa tilanteeseen, jossa tuotetut merkityssuhteet eivät avaudu (Puusa Hänninen Mönkkönen 2020, 226). Tässä tutkimuksessa kontekstisidonnaisuus ja sen kunnioittaminen tarkoittaa esimerkiksi sitä, kuinka tutkimuksen analyysissa olen tarkastellut aineistoa erityisesti esimerkiksi suomalaisen yliopistokoulutuksen kontekstista. Tutkimuseettisestä näkökulmasta pyrin tuomaan tutkimuksen kontekstisidonnaisuuden läpinäkyvästi esille.

5.4.1 Narratiivinen analyysi

Tutkimuksen aineisto koostuu yksilöhaastatteluiden litteraateista sekä haastateltavien kyselyvastauksista, joiden tuottama tieto syntyi eri vaiheissa tutkittavaa kurssia, ja sen kontekstia. Edellä mainittu luo mielestäni pohjan valitun narratiivisen analyysin perusteeksi. Puusa, Hänninen ja Mönkkönen (2020) esittävät kuinka narratiivisuuden läsnäolon yksilön elämässä voi nähdä kolmena eri “olomuotona”:

1. Kertomuksena, tapahtumien sanallisena esityksenä
2. Sisäisenä tarinana, mielessä tapahtuvana tulkintana ja ennakoijana tapahtuman kuluista
3. Elettynä tarinana, alku-keskikohta-loppu tyypillisistä episodeista elämässä

Tutkielman aineistossa nämä kolme olomuotoa on nähtävissä. Haastattelevat tuottavat kertomuksia (1) tutkittavan kurssin kulusta, he avaavat sisäistä tarinaa (2) sanallistamalla omaa oppimisen ja tulkinnan tapaansa sekä ennakoivat (2) tulevaisuuden käsityksiään tapahtumakuluista perustaen ne elettyyn tarinaan (3) eli kurssikokonaisuuteen, joka alkoi, oli käynnissä ja loppui, tietynlainen episodi tutkittavien elämästä.

Osana analyysia on tärkeää tuoda esille analyysin vaiheet ja toimintatavat. Eriksson & Kovalaisen (2008, 217) esittämän mukaisesti lähtökohtana on erottaa narratiivien analyysi

sekä itse narratiivinen analyysi. Narratiivinen analyysi on aineistosta kumpuavien tarinan kulkujen ja tapahtumien tulkitsemista niin, että niistä muodostetaan yksi tai tässä tilanteessa useampi kertomus. Narratiivien analyysi taas pohjautuu kertomusten rakenteeseen, juoneen ja kerronnan tavan analysointiin. Mielestäni tutkimukseni analyysitavaksi valikoitunut narratiivinen analyysi palvelee tutkielman luonnetta hyvin. Käsityksiä, käytäntöjä ja oppimisen yhteyksiä tukittaessa koen narratiivisen analyysin palvelevan tavoitteita sekä mahdollistavan monisyisemmän ja syvällisemmän tulkinnan aineistosta. Myös narratiivisen analyysin raamit antavat minulle tutkijana ja aineiston kanssatuottajana mahdollisuuden kuvata rakentuvia narratiiveja informatiivisella, ymmärrettävällä sekä ajatuksia herättävällä tavalla.

Ennen itse narratiivisen analyysin vaiheeseen hyppäämistä on tärkeää antaa aineiston “puhua tutkijalle” toteaa Puusa, Hänninen ja Mönkkönen (2020). Tarkoittaen sitä, että aineiston kanssa työskentelyä ei voi aloittaa hätäisesti tai syöksyen vastauksiin, vaan aineistoa tulee lukea hyvin avoimesti. Tämän pohjalta aineistoa voi alkaa tarkastelemaan eri tavoilla, esittäen sille ja tutkijalle itselleen uusia kysymyksiä. Tämän tutkimuksen aineistolle olen pyrkinyt antamaan tilaa “puhua” minulle tutkijana aineiston puhtaaksi kirjoittamisen jälkeisen avoimen lukemisen lisäksi myös ajalla. Tällä viitataan siihen, että en tietoisesti päättänyt aineistoa päivä- ja viikkotolkulla, vaan otin siihen aika ajoin etäisyyttä ja palasin avoimen lukemisen tavalla aineistoon uudestaan. Aika ja avoimeen lukemiseen perustava pohjustus analyysivaiheessa nosti aineistosta joka kierroksella uusia kulmia ja huomioni kiinnittyi erilaisiin asioihin kullakin lukukerralla. Minulle tämä todensi myös tutkimuksen kontekstisidonnaisuutta, ja sitä kuinka minä tutkijana toimin aineistolle ja tutkimuksen tuloksien määrittämiselle merkittävässä roolissa. Koska analyysivaiheessa tutkijan tulkinnallinen konteksti on muuttuva, alitajunnassa vaikuttavat intentiot aineiston käsittelyssä vaikuttavat tapaan käsitellä aineistoa (Puusa, Hänninen ja Mönkkönen 2020).

Kun koin aineiston olevan “puhunut” lähdin käsittelemään sitä teemoittelun kautta. Aineistoa tuottaneita tutkittavia oli kuusi (6) joten koin laadullisen tutkimuksen perinteisen teemoittelumenetelmän myös tutkimusetiikkaa kunnioittavaksi. Analyysista syntyneet narratiivit eivät siis edusta esimerkiksi yhden tutkittavan näkökulmia ja kokemuksia. Vaan narratiivit koostuvat teemoittelun kautta löytyneistä alateemoista, jotka kokoavat yhteen kolme pääteemaa. Teemoittelun kautta aineistosta voisi löytää monenlaisia teemoja, kuitenkin tutkimuksessa tulee määrittää mitkä ovat niitä asioita ja tapahtumia, jotka ovat

tutkimuksen näkökulmasta mielenkiintoisia ja merkityksellisiä. Tämän jälkeen ilmaisuja teemoitellaan ja luokitellaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Tutkijana minun oli tärkeä tässä kohtaa palata tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen tavoitteisiin, jotta pystyin tarkastelemaan aikaisemmin avoimesti luettua aineistoa tämän tutkielman edellyttämien linssien läpi.

Teemoittelussa hyödynsin puheessa rakentuneita narratiiveja vallitsevista käsityksistä sekä uusista, tutkittaville kehittyneistä käsityksistä ja näkemyksistä. Tämä työskentelytapa osoittautui narratiivisen analyysini yhdeksi hedelmällisimmistä työvaiheista. Esimerkiksi haastateltavien puheesta oli mahdollista erottaa paljon yhteyksiä, siitä miksi heidän mielestään kohtuusajattelu tai ilmastokeskustelu ei ole edennyt tarvittavalla tavalla. Vastavuoroisesti vallitsevien käsitysten rinnalle nousi tutkittavien tuottamia narratiiveja tulevaisuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Teemoittelussa käytin ryhmittelyn lisäksi värikoodausta (teemojen värittäminen tekstistä) tuomaan esille näitä narratiiveja menneestä, nykyisyydestä ja tulevasta.

Narratiivien alateemat löytyivät vahvasti tutkimuskysymyksen ja alatutkimuskysymysten tarkastelun kautta. Alateemoja rikastutti aineiston uusi tarkastelu tutkimuksen tavoitteen näkökulmasta. Alateemojen luokittelu synnytti kolme pääteemaa, joista syntyi lopulliset narratiivit.

Koska tutkittava joukko oli verrattain pieni, päädyin rajaamaan tutkimustani niin, että loin kolme narratiivia, jotka eivät edusta yhtä tiettyä haastateltavaa, vaan kollektiivista näkemystä tutkittavaan ilmiöön analyysini perusteella. Tarinoihin rakentunut päähenkilö *Pihla* edustaa analyysistä muodostunutta tutkittavien käsityksestä ja suhtautumisesta strategiaan ja kohtuuteen. Pihlan käymät vuoropuhelut edustavat tutkittavien kohtaamia vuorovaikutustilanteita ja heidän puheessansa rakentuneita narratiiveja. Lainaukset ja vuorosanat ovat pääosin suoria lainauksia, kuitenkin puhetta on taivutettu tarinaan sopivaksi. Osa tarinassa esiintyvistä vuorosanoista on myös yhdistelmiä useammasta haastattelusta. Puheesta on myös poistettu tunnistettavia murteita.

Valinta tutkittavien tuottamien narratiivien yhteen liittämistä on näkemykseni mukaan osoittautunut tutkimukselle hyödylliseksi. Analyysi ei nosta yksittäisiä ääniä, vaan narratiivien ala- ja pääteemat ovat rakentuneet teemoista, jotka ovat löydettävissä valtaosasta

haastatteluita. Yhdistäminen auttoi myös kaltaistani aloittelevaa tutkijaa pysymään tutkimukselle asetetuissa rajauksissa ja aikataulussa.

5.5 Tutkimusetiikka, tutkijapositio

Laadullisen tutkimuksen arvioinnissa ei ole olemassa yksittäistä mittaristoa, jolla tutkimuksen luotettavuus voitaisiin todentaa. Tutkimuseettisiä kysymyksiä peilattessani pyrin tuottamaan lukijalle laaja-alaista ja reflektoidua tietoa omasta käsityksestäni tutkimusetiikkaan ja tutkijapositioon liittyen.

Johtuen siitä, että tutkittava joukko oli verrattain pieni ja itse olin yksi kurssilaisista, erityisesti tutkimuseettiset kysymykset ovat olleet mielessäni alusta lähtien. Lähestyessäni tutkittavia tutkimuspyyntöjen kanssa ensimmäisellä luennolla, kerroin tutkittaville omasta taustastani, kiinnostuksen kohteistani tutkielmassa sekä aineistonkeruun tavoista. Halusin tilanteessa tuottaa haastateltaville matalan kynnyksen, mahdollisuuden osallistua tutkimukseen tai olla osallistumatta. Pyrin tähän sanallistamalla lähtökohtani mahdollisimman ymmärrettävästi, tuoden esille tavat ilmoittaa kiinnostus tutkimusta kohtaan.

Ennen aineiston keruuta kontaktoin kaikki tutkittavat sähköpostitse, pyrin ennakkoiden ja selkokielellisesti vastaamaan heitä mahdollisesti arveluttaviin asioihin. Jo ensimmäisessä sähköpostissa nostin esille tutkimuksen keskeisen eettisen kulmakiven, anonymiteetin kunnioittamisen. Vahvistin myös haastattelukutsussa ajatusta, jossa en odottanut heidän tulevan valmiiden vastausten kanssa tilanteeseen, vaan arvostin heidän osallistumistansa ja pohtivaa ajatuksen kulkua arkisista asioista yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Tavoitteena oli vähentää haastattelutilanteesta mahdollisesti aiheutuvia paineita.

Haastattelutilanteissa pyrin luomaan haastateltaville kokemuksen tilanteesta, jossa heidän mielipiteillään, kokemuksillaan ja ajatuksillaan on arvoa ja heidän osallistumisensa tutkimukseen oli merkityksellistä. Edellä mainittua kokemusta pyrin haastatteluissa rakentamaan personoimalla kysymykset tutkittavien taustaan, kokemuksiin tai kertomuksiin liittyen. Merkityksellisyyden tunnetta toivoin vahvistavani omilla sanavalinnoillani,

halutessani tarkentaa haastateltavan vastausta osoitin omaa läsnäoloani esimerkiksi sanomalla ”*kuulen sinun puheessasi asian olevan näin, olenko minä ymmärtänyt oikein vai haluatko tarkentaa?*”.

Tutkimukseen osallistuvat henkilöt saivat ennen tutkimuksen alkamista nähtäväkseen tutkimussuostumuslomakkeen. Tutkittavien tietoon tuotiin tutkimuksen ja aineiston käyttötarkoitus ja käsittelytapa. Lomakkeessa myös minä, tutkijana, sitouduin kunnioittamaan tutkittavien anonymiteettiä lomakkeen mukaisesti. Haastatteluiden jälkeen, aineistot litteroitiin ja ennen analysointia materiaaleista poistettiin tunnistettavat henkilötiedot. Arkaluontoisen ja tunnistettavan haastattelumateriaalin kanssa työskentely useammassa eri muodossa ja verkkolokaatiossa ei mielestäni ollut hyvän tutkimuksen mukaista. Aineiston anonymisointi mahdollisti minulle tutkijana luovemman käsittelyn esimerkiksi tulosteena sekä verkkopohjaisen Miro -työkalun kanssa.

Vaikka olen osa aineiston tuottajia, olen tutkimuksen analyysivaiheessa erotellut itse tuottamani aineiston litteroidusta ja kyselystä koostuneesta aineistosta. Tämän tein, jotta olin kykenevä pitämään tutkittavien tuottaman aineiston keskiössä ja vertaamaan sitä omaani analyysin edetessä. Näin pyrin välttämään tilannetta, jossa omat henkilökohtaiset kokemukseni dominoisivat tutkimuksen tuloksia, niiden on tarkoitus toimia enemmänkin tekstiä ja tarinallisuutta rikastuttavina osina.

Koen tutkimuksen tuottavan luotettavaa ja ajankohtaista tietoa transformatiivisen oppimisen näkökulmasta organisaatiotutkimuksesta käytävään keskusteluun. Ilmastokriisi, kulutus ja kasvutalous puhuttaa jatkuvasti ja koen että tutkimuksellani on paikka osallistua tähän keskusteluun ajankohtaisilla näkemyksillä, jota tutkittavat ja analyysi tuottavat. Myös hyvän tutkimusetiikan mukaisesti tutkimuksen kontekstisidonnaisuus tuodaan selkeästi esille.

Tutkimukseni luotettavuutta pyrin pitämään yllä tutkijana kriittisellä otteella. Oman tulkintani reflektoinnilla sekä läpinäkyvällä kerronnalla omasta tutkijapositionistani tiedostaen, kuinka laadullisena tutkimuksena tutkimuksen tulokset ovat loppupeleissä minun tulkintani tutkittavasta ilmiöstä.

5.5.1 Tutkimuksen arviointi

Laadullisen tutkimuksen arvioinnissa ei ole olemassa yksittäistä mittaristoa, jolla tutkimuksen luotettavuus voitaisiin todentaa. Käsittelen tutkimustani Eriksson & Kovalaisen (2015, 307) esittelemän Linconin & Cubanin (1985) neljä laadullisten tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kriteerin näkökulmasta.

Totuudellisuus: Tutkielmassa todetaan selkeyteen ja läpinäkyvyyteen pyrkien oma tutkijapositioni mahdollisimman ymmärrettävästi. Korostan tutkielman kontekstisidonnaisuutta sekä omaa rooliani aineiston ja tulosten kanssatuottajana. Tutkielmani rakenne on tuotu tiedoksi lukijalle teoksen alkuvaiheessa.

Uskottavuus: Tutkielma perustelee tehdyt valinnat laaja-alaisesti ja reflektioivasti. Osoitan omaa perehtyneisyyttäni tutkijana tuoden kirjallisuuden ja aikaisemman tutkimuksen osaksi tutkimuksen perustelua sekä loppuosassa käytävää keskustelua tämän ja aikaisemman tutkimuksen välillä.

Siirrettävyys: Tutkimusasetelma mahdollistaa akateemisen keskustelun kirjallisuuden välillä tunnistuen sieltä potentiaalisia yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia. Tutkielma ei kuitenkaan esitä olevansa skaalautuva tai siirrettävä, sillä laadullisen tutkimuksen kontekstisidonnaisuus on huomioitu ja kerrottu lukijalle selkeästi.

Vahvistettavuus: Tutkijana olen tuottanut lukijalle laaja-alaista tietoa aineiston keruusta, analysoinnista ja tulosten rakentumisesta. Tutkielmani liitetiedostoina lukijalle tarjotaan myös mahdollisuus tarkastella aineistonkeruutapoja tarkemmin. Vahvistettavuuden arviointia pohdittaessa on myös hyvä tuoda esille tutkimukseni keskeinen valinta siitä, että kyseessä on tutkittavien tuottaman aineiston lisäksi myös omiin kokemuksiini ja muistiinpanoihini ohjautuva tutkimus.

6 PIHLAN POLKU - NARRATIIVIT

Tämän luvun narratiivit ovat rakentuneet edellisessä kappaleessa esitellyn analyysin mukaisesti. Jokaisen tarinan päätteeksi lukijalle on toimitettu taulukko, josta kyseisen narratiivin teemojen rakentuminen aineistosta on nähtävissä. Kappaleessa seitsemän käyn tutkimustulosten (narratiivien) ja aikaisemman tutkimuksen välistä keskustelua. Näin lukijalla on myös mahdollisuus reflektoida lukemaansa, ennen keskustelukappaleeseen siirtymistä.

Tässä kappaleessa esiteltävät narratiivit ja niiden teemat:

- **Tarina 1:** uuden äärellä – kurssikäytännöt
 - **Pääteema:** Yhdessä ja yhteisesti uuden äärellä
 - **Alateemat:**
 - Konkretia ja käytäntö syventää ymmärrystä
 - Tarve merkitykselle vuorovaikutukselle
 - Rauha auttaa ymmärtämään, selkeys sujuvoittaa
- **Tarina 2:** Tervetullut täyskäännös – käsitysten kehittyminen
 - **Pääteema:** Muutos on tervetullut
 - **Alateemat:**
 - Pienistä puroista kasvaa suuri joki
 - Rakenteiden syvyys turruttaa
 - Yltäkylläisyys ei ole arvo
- **Tarina 3:** Tarvitaan joku järjestyttävä juttu – käsitykset tulevaisuudesta
 - **Pääteema:** Yhteisöistä yhteiskuntiin
 - **Alateemat:**
 - Valmiina muutokseen
 - Merkityksellisyys ja konkretia voimavarana
 - Kriittinen katse tulevaan

6.1 Yhdessä uuden äärellä - kurssikäytännöt

“Siis vaik mä oon nyt jo viis vuotta opiskellut hallintotieteitä ja johtamista, niin musta tuntuu, että en siltikään osaa sanoa et mitä se strategia niinku on” pohti 24-vuotias Pihla kävellessään Lapin yliopiston käytävillä kohti ensimmäistä maisteritason kurssia. Pihla oli opinnoissaan tottunut käsittelemään akateemista tekstiä englanniksi, mutta englannin puhuminen oli jäänyt aiemmilla kursseilla vähemmälle.

“Hi my name is Pihla and I study....”

“Hi I’m Pihla and I have st...”

“Hello everyone, I’m Pihla and I study here in the University of Lapland”

Pihla kertaili aloituslauseita vielä portaissa kävellessään luokkaan, sillä hän oli varma, että luento alkaisi esittäytymisellä. Avatessaan luentosalin oven Pihlalle valkeni, että kandivaiheen massaluennot olivat nyt ohi ja hän istahti pieneen luokkahuoneeseen seitsemän muun opiskelijan joukkoon. Puoliympyrässä olevien pöytien takaa Pihla tunnisti osan opiskelijoista ennestään tutuiksi kurssikavereiksi ja osan uusiksi tuttavuuksiksi.

Ennen kurssin alkua suoritettavat, artikkeleihin pohjautuvat ennakkotehtävät, olivat jo hieman avartaneet kurssin sisältöä ja näkökulmaa, mutta kurssin keskiössä oleva strategiatyö, sekä kohtuuajattelu olivat kuitenkin Pihlalle tuntematonta maaperää. Opiskelijan kiireisessä arjessa ennakkotehtävien sisällöt olivat jääneet hänelle hieman pintapuolisiksi ja nyt tavoitteena oli syventyä aiheeseen tarkemmin luennoitsijan kanssa.

“Noniin, let’s mennään” Pihla ajatteli ja avasi tietokoneen muistiinpanojen kirjoitusta varten samalla kun tuttu luennoitsija toivotti kurssilaiset tervetulleiksi. Iltapäiväluento oli viiden opintopisteen laajuisen kurssikokonaisuuden ainut luentokerta, sillä seuraavalla tapaamisella tarkoitus olisi jo esitellä kurssiin liittyvien ryhmätöiden tuotoksia.

Seuraavan kahden tunnin aikana käytäisiin läpi kurssin tavoitteet, suoritettavat tehtävät, kohtuutalous -ajattelu, aika kasvun jälkeen -näkemys, strategia käytäntönä -viitekehys sekä keskustelu aiheesta miten nämä maailmat voisivat kohdata, Pihla kuuli luennoitsijan kertovan. Lisäksi luennoitsija vielä lisäsi, että viimeisen puolen tunnin aikana hän pohjustaisi

ja ohjeistaisi tulevan ryhmässä tehtävän strategiatyön, jonka tähtäimessä oli kohtuuajattelua hyödyntävä strategia ryhmän valitsevalle yritykselle. ”*Huh!*” Pihla huokaisi ja keskittyi kuuntelemaan.

Tutun professorin diat ja tavat toimia olivat selkeitä ja hyvin sanallistettuja, mutta etenemistahti tuntui ajoittain hurjalta. Pihla teki parhaansa pysyäkseen mukana. Luennolla oli virtaviivainen rakenne ja asiat etenivät vauhdilla. Strategia -termi oli tullut usein esille opintojen aikana, mutta Pihla koki jonkinlaisia huijarisyndrooman piirteitä itsessään, kun hän nyökkäili tietäväisen näköisenä luentoa kuunnellessaan. Todellisuudessa hän vasta pyrki muodostamaan itselleen selkeää kuvaa käsiteltävästä aiheesta. Professorin pohjustus ja selkeät esimerkit, jotka liittyivät strategia käytäntönä -viitekehykseen, kuulostivat varsin järkeenkäyviltä, mutta samalla täysin uusilta lähestymistavoilta, sillä strategia -termi oli jäänyt Pihlan mielessä abstraktille tasolle. Pihlan mielestä hänen käsityksensä strategiasta oli jokseenkin höttöinen, vaikka hän tiesi, että strategioissa on visioita, arvoja, tavoitteita ja niitä ohjaavia periaatteita. Hän tiesi myös, että strategioita luodaan sitä varten, että organisaatio tai yritys voi menestyä ja tavoittaa suurempaa marginaalia markkinoista.

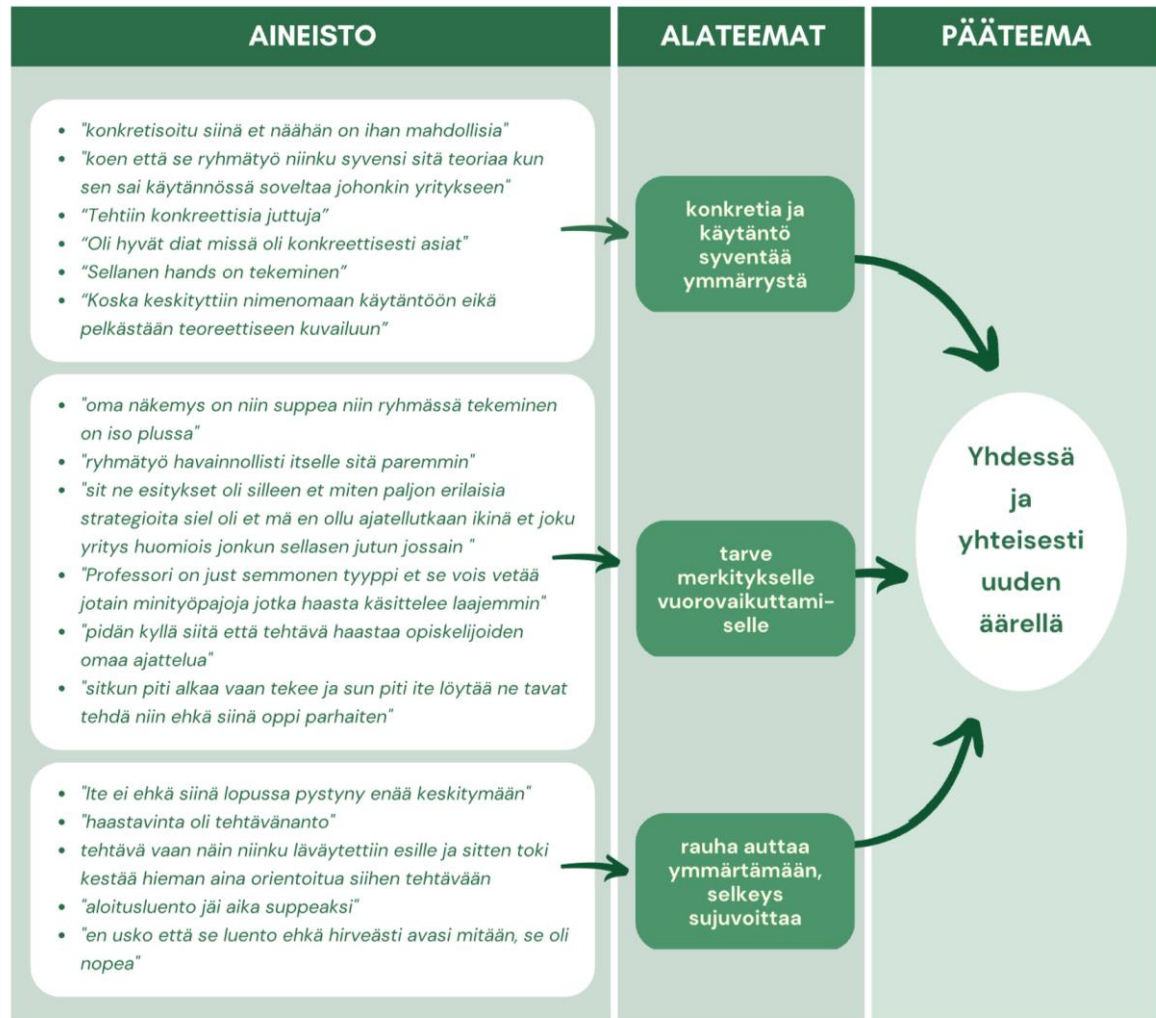
Luennoitsijan esittelemä näkökulma kohtuudesta ja kohtuullistamisesta liiketoiminnassa haastoi maisteriopiskelijan näkemystä siitä, mitä strategia on tai voisi olla arkipäiväisessä toiminnassa ja ajassa, jossa yrityksen kasvu ei ole keskeistä. Luento eteni rivakkaan tahtiin, eikä tilaa aidolle sisäistämiseksi tuntunut Pihlan mielestä jäävän, sillä asiaa oli paljon. Hän koki, että puolet energiasta meni englannin ja suomen kielen välillä palloiluun ja vaipui ajatuksiinsa.

Yhtäkkiä luokassa alkoi keskustelu ja Pihla havahtui takaisin luokahuoneeseen omista pohdinnoistaan. Luennoitsija oli esitellyt kohtuutaloutta ja kohtuus -keskustelun tarvetta konkreettisin esimerkein ja ravistelevin faktoin niin maailmantilanteen, ilmaston lämpenemisen, talouskasvun kuin globaalien epätasa-arvonkin näkökulmasta. Ja nyt olikin aika keskustella siitä, minkälaisia organisaatioita voisi toimia kohtuuyhteiskunnan sisällä. Pihla oli jo pitkään kokenut olevansa tietoinen maailman tilanteesta, mutta kuitenkin luennoitsijan karut faktat ja intohimoinen ote luennointiin saivat hänet kyseenalaistamaan koko ihmislajin. “*Miks maailma on tällöinen?*”.

Aikaisemmin mieleen hiipinyt huijarisyndrooma ja edellinen epätoivoon vaipumisen hetki helpottivat ryhmäkeskustelussa, kun opiskelijat pääsivät keskustelemaan yhdessä näkemyksistään ja ajatuksistaan luennolla käsitellyistä teemoista. Pihlan mieli helpottui, kun hän huomasi, että ei kurssikavereillakaan ollut valmiita vastauksia, vaan yhteinen hetki oli heillekin tarpeellista vuoropuhelua ja pyrkimystä sanallistaa läpikäytyjä asioita.

Seuraavaksi luennoitsija johdatteli ryhmät avaamaan ajatuksiaan yhteisesti, ryhmäkeskustelujen pohjalta. Intensiivisen luento-osuuden jälkeen keskustelu toi tilanteeseen rentoutta, puheensorina ja teeman peilaaminen opiskelijoiden omaan elämään rakensi turvallista ja inhimillistä ilmapiiriä. Niinpä yksi opiskelijoista rohkeni sanoa ääneen hieman epätoivoiseen sävyyn: *“En mä oikein tiedä onks mul nyt ymmärrystä tosta ajattelusta tän ekan luennon perusteella”*. Samassa Pihla huomasi, kuinka luennoitsija pyrki purkamaan opiskelijoiden suurta painetta ymmärtää kohtuuden tematiikkaa kokonaisvaltaisesti tuodessaan esille ajatusta siitä, miten pienistä puroista voi kasvaa suuri joki. Ei ole tarvetta olla heti täydellinen vaan on tarve sisäistää muutoksen välttämättömyys tulevaisuuden turvaamiseksi. *“Okei tää on nyt se mitä mä oon tänne tullut opiskelmaan”* Pihla ajatteli keskustelusta voimaantuneena. Keskustelun päätteeksi kurssilaiset jaettiin ryhmiin, joiden tehtävänä oli työstää liiketoimintastrategia, joka voisi olla mahdollinen kasvun ajan jälkeisessä yhteiskunnassa.

“Mulla tais mennä vähän ohi toi loppuluennon ohjeistus” Pihla huikkasi kurssikaverilleen heidän kävellessään kohti yliopiston ulko-ovia ja totesi samalla, että kokemus ja tunne olivat kuitenkin positiivisia, vaikka mielen päälle oli noussut pääosin vain lisää kysymyksiä. *“Juu kyllähän tossa aika vauhdilla läväytettiin kaikki pöydälle, ei jäänyt paljoa aikaa orientoitua”*, kurssikaveri naurahti takaisin, kun heidän tiensä erkanivat. Kotiin päästyään Pihla oli hyvillään, että luennolla muodostettu ryhmä oli sopinut palaavansa asiaan WhatsApp keskusteluissa. Mutta sen aika ei ollut vielä, sillä hän ei ollut ainoa, joka kaipasi hetken hengähdystä ennen seuraavaa rupeamaa kurssin parissa.

Taulukko 2 Ensimmäisen tarinan rakentuminen aineistosta

6.2 Tervetullut täyskäännös - käsitysten kehittyminen

“Mä en voi olla koskaan tyytyväinen siihen tilanteeseen missä mä oon” Pihla totesi opiskelukavereilleen, kun he pohtivat nyky-yhteiskunnan otetta heidän elämäänsä.

“Nii jep, koska periaatteessa jos sä et kuluta nii sä oot vähä niinku outo tai jengi miettii et “eiks tol oo rahaa” tai “onks sil kaikki hyvin””, kurssikaveri yhtyi keskusteluun tuomalla esille miten vahvoja normeja kulutukseen ja onnellisuuden tai menestyksen määrittelyyn yksilökeskeisessä yhteiskunnassa liittyy. *“Kyllähän nää rakenteet on niin tiukassa meidän ihmisten ajatuksissa, me kasvetaan kapitalismiin. Olen itsekin ajattelultani niin umpeutunut ja kasvanut maailmassa, jossa on painotettu, että pitää kasvaa ja et se on liiketoiminnan ydin.”* toinen ryhmäläisistä tunnusti.

Ryhmä opiskelijoita oli päätenyt pohtimaan omaa suhdettaan ympäröivään todellisuuteen työskennellessään maisteriopintoihin liittyvällä kurssilla suoritettavan ryhmätyön parissa. Jo ideointivaiheessa ryhmä törmäsi todellisuuteen siitä, että tehtävä oli todella haastava, sillä kurssilla käyty keskustelu ajasta kasvun jälkeen ja sen suhde liiketoimintaan oli uusi. *“Ihan sika haastavaa jotenkin muuttaa omaa ajattelua, ku koko näkemys mitä on täs vuosien varrella rakentanut vaik bisnekseen perustuu kasvutalouteen”.*

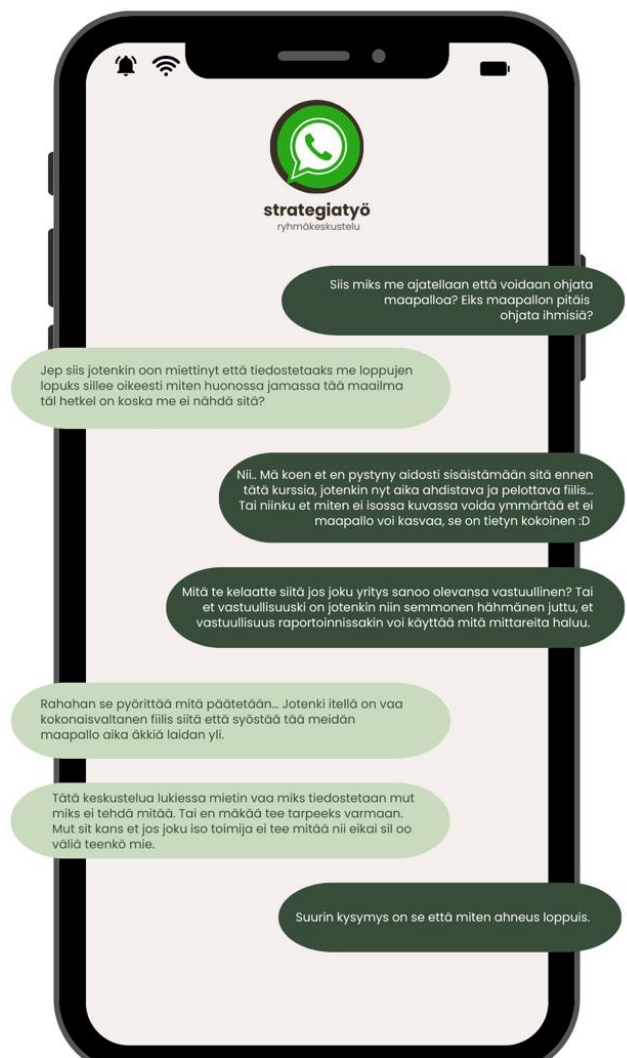
“Huomaan kyllä kans et ajaudun tosi helposti ajattelemaan niinkuin aina ennenkin on ajatellut” Pihla vaikeroi samalla, kun he yrittävät jatkaa ryhmätyötään eteenpäin.

Koska ryhmällä oli vaikeuksia löytää työnsä punaista lankaa, opiskelijat päättävät yhteisesti lähteä purkamaan tilannetta professorin tuottaman selkeän materiaalin ja ohjeistuksen kautta. Ryhmää ei siis haastanut huono tai puutteellinen tehtävänanto, vaan kurssilla käsiteltyjen asioiden yhteensovittaminen: aika kasvun jälkeen -yhteiskunta ja strategia käytäntönä -viitekehys olivat molemmat vaikeita asioista hahmottaa, eikä niiden yhteen liittäminen ollut aivan helppoa. Ryhmäläiset aloittivat sanallistamalla omia käsityksiään siitä, mitä strategia on ja sitten he vertasivat ajatuksiaan siihen, mitä se opetuksen mukaan voisi olla.

“Mä itsekin oon ajatellut, että strategia on semmoinen, jota vaan ylin johto tekee” Pihla tiivistä kertoessaan kokemuksistaan työelämästä ja siellä koetuista strategioista. “Sellaisen kuvan mäkin oon saanu et siel ne keski-ikäset äijät ajattelee et näin ja näin se menee” kurssikaveri kertoi samaistuvansa. “Tavallaan tuli shokkina siel luennolla se, että ei välttämättä tarvikkaan olla niin, tai niinku et yritykset vois myös toimii ilman että ne tavoittelee ylimäärästä kasvu” ryhmän kolmas summasi pohtivasti.

“Kyllähän siellä luennolla tuli selväksi, että kyse on tosi pienistä ja arkipäiväisistä asioista loppupeleissä, niin pitäisikö meidän lähteä jotenkin sitä kautta kattomaan tätä?” yksi ryhmäläisistä kysyi. Tämän ajatuksen voimin ryhmä lähti purkamaan valitsemansa yrityksen liiketoimintaa ja pyrki tarkastelemaan kriittisesti tehtyjä ja myöhemmin tehtäviä valintoja siitä, mihin heidän ryhmänsä vaihtoehtoinen strategia tulisi painottumaan. Opiskelijat sopivat yhteisestä työnjaosta sekä seuraavasta tapaamisesta. Vaikka kurssin aikataulu oli Pihlan mielestä melko kiireinen, hän koki tarpeelliseksi tarkastella heränneitä ajatuksia syvemmin ja laajemmin. Hän koki myös muut ryhmän jäsenet motivoituneiksi, vaikka ryhmätyö ei ehkä ottanutkaan niin lennokasta lähtöä kuin he olivat olettaneet. “Muistetaan että strategiaa voi ajan kuluessa muuttaa, eiks sekin voi olla vähän meidän kantava voima tässä?” Pihla tokaisi lämpimästi lähtiessään ryhmätyötilasta, kun ryhmäläiset vielä kipuilevat kiireistä aikataulua ja olivat huolissaan kurssille tehtävästä konkreettisesta lopputuotoksesta.

Seuraavan viikon aikana ryhmä perehtyi omatoimisesti materiaaleihin, valittuun organisaatioon sekä kirjallisuuteen, jossa käsiteltiin kasvun ajan jälkeistä yhteiskuntaa ja kohtuu -ajattelua. Ajatuksia he vaihtoivat yhteisessä WhatsApp -ryhmäkeskustelussa pitkin viikkoa (kuva 6). Vaikka ryhmäläiset

Kuva 6 Vuoropuhelu WhatsApp -ryhmässä

kokivat painetta niin tehtävästä työstä, kuin käsiteltävistä aiheista, olivat he silti motivoituneita tekemään ryhmätyötä, koska he näkivät sen merkityksellisenä ja tärkeänä itselleen.

Kun tiimi kokoontui kasvotusten viikon tauon jälkeen, oli tunnelma selkeästi rauhallisempi kuin aiemmin. Jokainen oli saanut aivan rauhassa ja oman elämänsä näkökulmasta peilata kohtuuden ja strategian roolia ja mahdollisuuksia kasvun jälkeisen ajan yhteiskunnassa. *“Musta meinasi tulla ihan vihervasemmistolainen tän viikon aikana”* eräs ryhmäläinen tokaisi naureskellen istahtaessaan yhteisen pöydän ääreen.

Tauon ja uuden kokoontumisen jälkeen ryhmällä oli selvästi ote työhönsä ja he lähtivät päättäväisesti eteenpäin. Pihla koki viikon aikana saaneensa käsitystä siitä, miksi tämänkaltaista ryhmätyötä oli tarpeellista tehdä: edellisviikon epätoivon ja paniikin sijasta ryhmän keskusteluista nousi esille ratkaisuja.

Ajatukset siitä, että yhteiskunnallinen muutos on miltei mahdoton, oli kääntynyt konkreettisten esimerkkien ja niin sanotun *”kädet savessa tekemisen”* kautta mielikuvaksi, jossa muutos on mahdollinen. Ryhmän kokemuksen mukaan muutokseen oli jo olemassa aitoja ja oikeita työkaluja. Strategia käytäntönä -viitekehyksen kautta ryhmä loi oman näkemyksensä siitä minkälainen yritys voisi toimia kasvun ajan jälkeisessä yhteiskunnassa. Samanaikaisesti ryhmä oli myös kykenevä tarkastelemaan tekemäänsä työtä kriittisesti keskustellen. Aiheet soljuivat yhteiskunnallisten haasteiden, sosiaalisen median luomien paineiden ja yksilökeskeisyyden teemoissa.

“Kyllähän me niitä sosiaalisen median ja ideaalien kiiltokuvia tavoitellaan”, “niin ja samanaikaisesti kyllähän se varmaan pätee yrityksiinkin, et yleensä toimitaan niin kuin meidän ympärillä toimitaan - tai et sun ajattelumaailma pysyy samana kuin sun lähipiirissä”.

Pihla koki ryhmätyöskentelyn mielekkääksi ja koki myös oppivansa paljon kanssaopiskelijoitaan. Hän tiedosti, että jokaisen oma näkemys maailmasta on muodostunut hänen omien kokemustensa kautta. Kun ihmiset erilaisina yksilöinä saavat olla yhdessä uuden äärellä, on muiden näkökulmien ja pohdintojen kuuleminen Pihlan mielestä oppimista ja työntekoa rikastuttavaa. Ja tarpeellista.

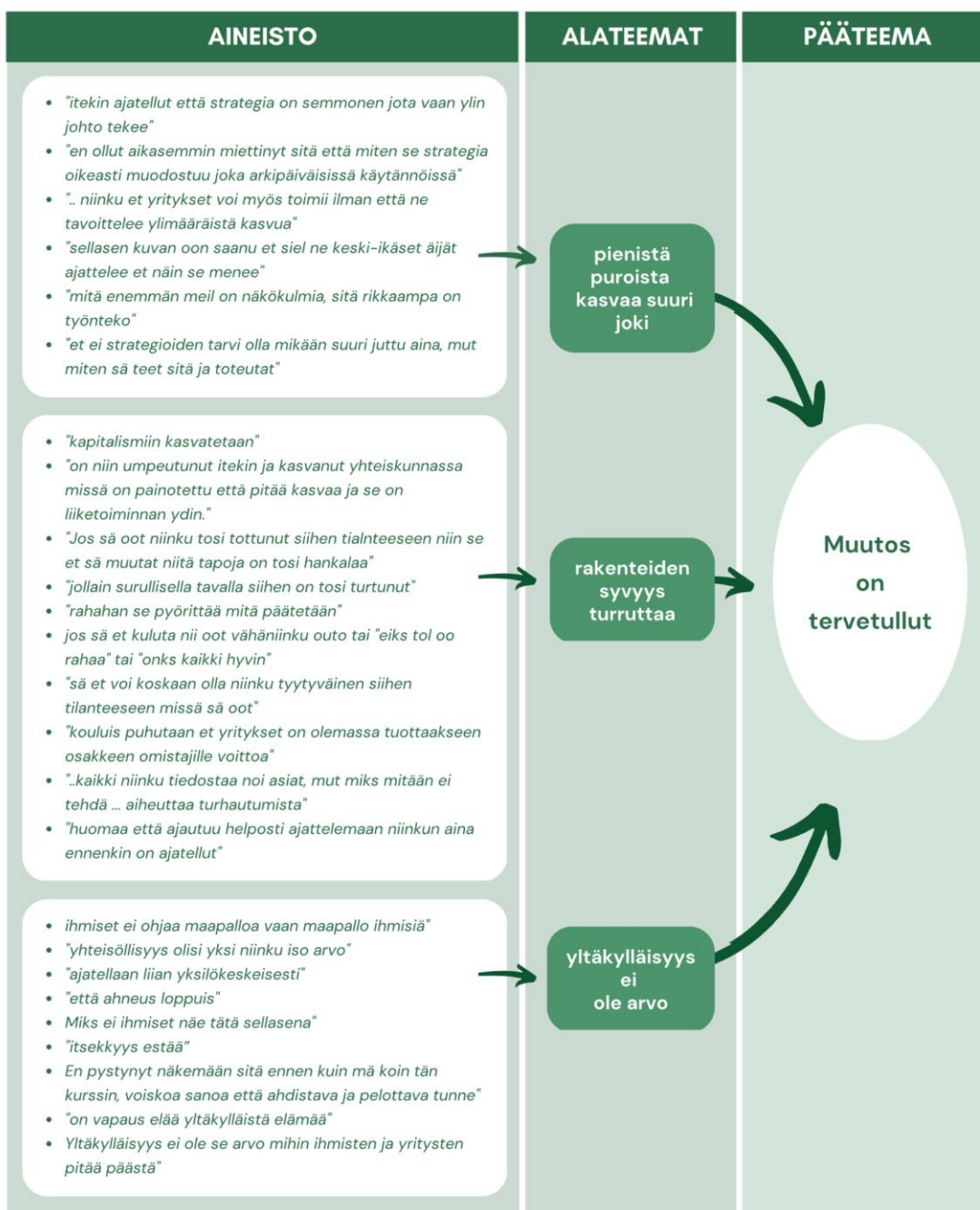
Maaliviivan lähestyessä ryhmä koki löytäneensä oikean tien ja hyödyntäneen niin omia näkemyksiään kuin myös kattavaa ohjeistusta työn loppuun saattamiseksi. Pihla ja kumppanit lähettivät professorille työnsä palautukseen. Työ tuli pian takaisin saatetekstin ja korjausehdotusten kanssa. Pihla oli luullut ryhmätyön olevan jo valmis, mutta professori haastoikin heitä ajattelemaan syvemmin ja konkreettisemmin. Ryhmä koki, että palaute olisi ollut tärkeää saada jo alkuvaiheessa, jotta korjausliike olisi voitu tehdä aikaisemmin, mutta ryhmä työsti esityksenä valmiiksi päämäärätietoisesti uuden ohjeistuksen mukaisesti.

Ryhmä tarttui työssään vahvasti omista keskusteluistaan kummunneisiin näkemyksiin. Lopputuotoksessa esiteltiin yrityksen nykytila-analyysit, tulevaisuuden visiot sekä konkreettiset toimet siitä, miten niihin voitaisiin päästä. Eli miten strategia toteutuisi arjessa ja käytännöissä. Uudessa strategiassa näkyi ryhmän suhtautuminen siihen, kuinka liiketoiminnassa ja menestyksen määrittelyssä annetaan liian suurta arvoa numeroille. Vastavuoroisesti toteutuksessa näkyi tarve uudenlaisille näkemyksille liiketoiminnan merkityksestä yhteiskunnallisella tasolla.

Pihlan ja hänen ryhmän ymmärrys ja kokemus siitä, kuinka kohti kasvun jälkeistä aikaa päästäkseen yrityksen kulttuurilla on valtava merkitys. Tämä ajattelu paistaa esityksestä ja tehdyistä valinnoista. Yrityksen uuden strategian käytäntöön viemisessä annetaan myös paljon vastuuta ja roolia organisaatorakenteelle ja tavalle johtaa yritystä kohti kasvun jälkeistä aikaa. *“Tulee varmistaa, että jokainen on omalla arkisella tavallaan mukana strategiassa”* ryhmäläinen totesi presentoidessaan ryhmätyötä. Hän perusteli sanojaan sillä, että strategian ja kohtuuden yhteensovittamisen edellytyksenä on ryhmän mielestä merkityksellisyyden tunne ja rooli osana muutosta.

Tämän jälkeen Pihla piti oman loppu puheenvuoronsa ja sanoi:

“Vaikkakin kulttuurisella yhteiskunnallisella muutoksella on suurempi rooli kuin yksittäisellä organisaatiolla, tässä strategiassa keskitytään kohtuuden tuomiin hyötyihin eikä niinkään esimerkiksi elintason laskuun. Sillä sitä kohtuu ei ole. Meillä on vapaus elää yltäkyläistä elämää, mutta ryhmämme näkemys pohjautuu siihen, kuinka yltäkyläisyyden ei tulisi olla arvo taikka tavoite. Niin kulttuurinen kuin liiketoiminnallinen muutos tulisi suunnata yltäkyläisyydestä yhteisöllisyyteen.”

Taulukko 3 Toisen tarinan rakentuminen aineistosta

6.3 Tarvitaan joku järisyttävä juttu - käsitykset tulevaisuudesta

Lopputyö presentoitu ja tehtävät palautettu, ajoittain raskaalta ja intensiiviseltä kokonaisuudelta tuntunut viiden opintopisteen kurssi on nyt ohi. Yleensä kurssien päätteeksi olo on helpottunut ja rento, käsitellyn aiheen voi jättää taakseen ja palata sen äärelle tulevaisuudessa, jos on tarve. Mutta kurssin herättämät ajatukset ja tunteet eivät kuitenkaan ole jättäneet Pihlaa rauhaan *“ja hyvä niin”* hän ajattelee.

Opintosuorituksen kautta kummunneet uudet ajatukset ja tavat tarkastella maailmaa ovat näkyneet Pihlan arjessa. Muutama päivä kurssin jälkeen maisteriopiskelija pohti miten voisi elää kohtuullisesti, hän pyöritteli ajatuksia ja koki tietynlaista huonommuuden tunnetta. On asioita, joista en haluaisi luopua, Pihla ajatteli ja koki hetken olevansa kykenemätön kohtuulliseen elämäntyyliin. Onneksi professorin viesti pientenkin tekojen merkityksestä palasi mieleen ja Pihla huomasi, että oli omassa arjessaan alkanut muuttamaan toimintatapojaan kurssin myötä.

Omien kulutusmuutoksiensa lisäksi Pihla havahtui näkemyksiensä muuttumiseen selaillessaan potentiaalisia kesätyöpaikkoja. *“Kyllähän sitä tässä mieltii et missä haluaa tulevaisuudessa työskennellä, tai minkä eteen haluaisi tehdä niinku töitä”* Pihla perusteli äidilleen, jonka ehdottama kesätyö ei ollut Pihlan mielestä hänen nykyisten arvojensa mukaista työtä. Puhelimen toisessa päässä oleva äiti ihmetteli tyttärensä suhtautumista, mutta kuunteli, kun Pihla jatkoi *“jotta saatais tasa-arvoisempaa elämää ja olemista, niin sellainen jatkuvan kasvun ja myymisen tekeminen ei ole esimerkiksi sellainen mihin mä itse haluaisin lähteä mukaan”*. Keskustelussa Pihla avasi omaa ajatteluaan ja huomasi, kuinka hänen sanoillaan oli vaikutusta äitiin, joka ensin oli hätkähtänyt. *“Niin, kyllähän nämä muutokset pitää aloittaa nuoresta porukasta”* äiti myöntyi.

Puhelun jälkeen Pihlan opiskelija-asunnossa vallitsi haasteellisen mietiskelyn tuoma hiljaisuus. Pihlan ajatuksenvirta lähti kulkemaan yksilöistä ja organisaatioista yhteiskunnalliselle tasolle. Pihla koki, kuinka yhteiskunnallisella tasolla pitäisi valitettavasti alkaa Suomessa tapahtua jotain järisyttävää, mikä pakottaisi muuttamaan tilannetta. *”Muutetaankohan me sitten ajattelua, kun Suomessakin alkaa metsäpalot? ”*. Järisyttävien katastrofien sijasta Pihla toivoisi ylärakenteiden, kuten päättäjien, ottavan järeämpiä toimia

käyttöön. Yksilöiden rajoittaminen tai pakotteiden asettaminen voisi olla keino, mutta jo yläasteen historian tunneilla käsitelty kieltolaki puhui todellisuudesta ja toteumasta toista. *“eihän se viinan juontikaa loppunu vaan ympärille tuli uusi business”* Pihla voivotteli mielessään. Yhteiskunnallisen ja kulttuurisen muutoksen mahdollistajana Pihla näkee Suomessa kaksi päätekijää, joiden kautta ajattelu kohtuullisesta elämästä ja ilmastokriisin vaatimasta muutoksesta voitaisiin viedä eteenpäin, käytäntöihin ja kotitalouksiin.

1. Yritys- ja liiketoiminnan ohjaaminen rajoitteiden ja pakotteiden kautta
2. Yksityisten tekojen merkityksen läpinäkyväksi tekeminen

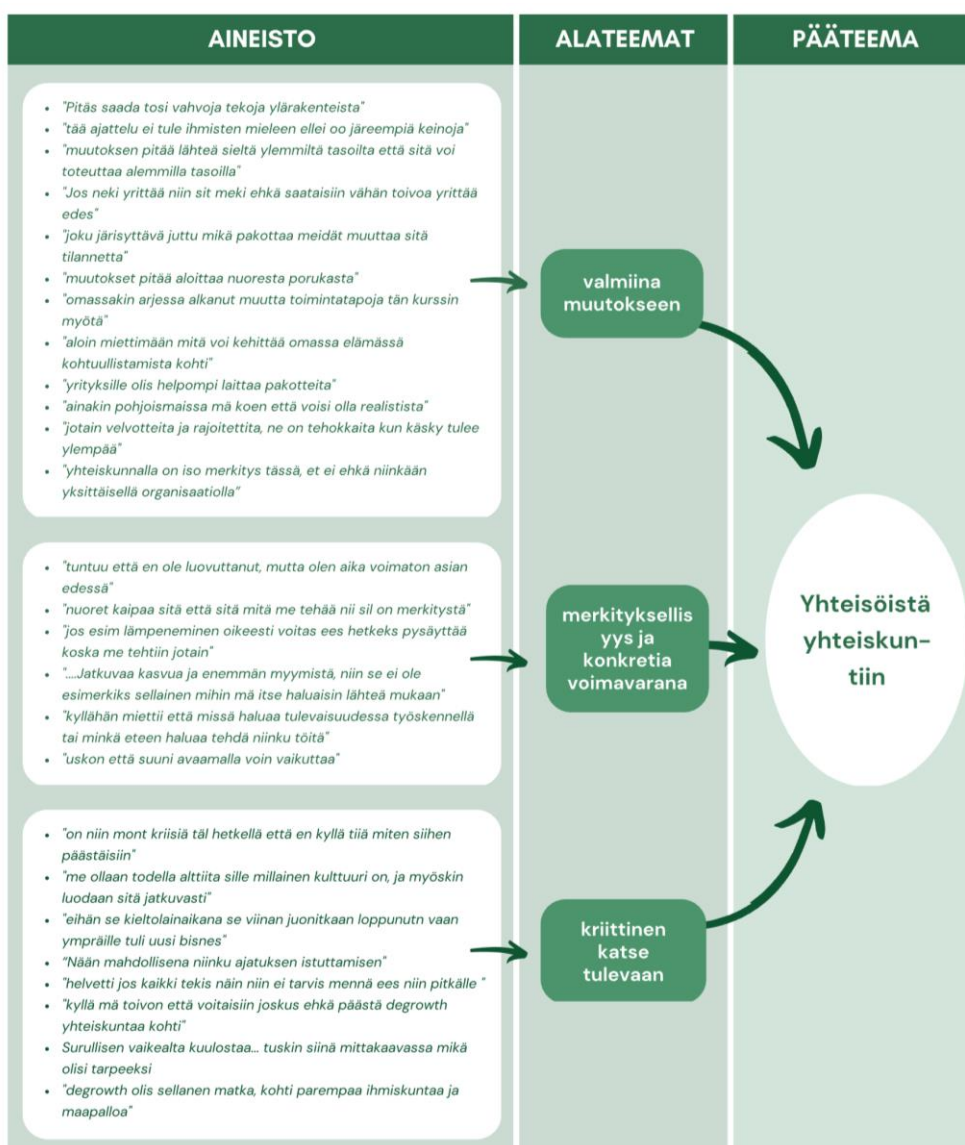
“On tässä nyt niin monta kriisiä täl hetkellä päällä et en tiä kyllä miten tommoiseen päästäisiin” Pihla tuhahteli tulevaisuuden visiolleen. Johtamisen maisteriopiskelijaa ei hetkauta rajoitteet tai pakotteet, hän vertasi ajatuksiaan koronapandemian vuoksi aikaansaatuihin kulttuurisiin muutoksiin niin organisaatioiden kuin yksittäisten kotitalouksien tasolla. Korona-aikana muutosvauhti oli ennennäkemätön, tämä johtui Pihlan mielestä siitä, että uhka oli konkreettinen ja nähtävissä. Ilmastokriisi ei ole Suomessa vielä tarpeeksi konkreettinen asia, jotta arkipäivissä sen uhat ja todellisuus todentuisi. *”Vaikka siellähän se yhteiskunnan ja koko maapallon suurin uhka jyllää, eikä näytä pysähtymisen merkkejä.”*

“En mä nyt oo luovuttanut, mut oon aika voimaton asian edessä” Pihla kirjoitti päiväkirjaansa pyöriteltyään ajatuksiaan tulevaisuudesta. Hän totesi oman ajattelunsa muuttuneen, tai vähintäänkin syventyneen tiedosta ymmärrykseksi.

Pihla kokee olevansa työelämään siirtyvä nuori aikuinen, jonka suhtautuminen yritys- ja liiketoimintaa kohtaan on kehittynyt entisestä, jollain tavalla perinteisestä näkemyksestä. Mutta hänen mielestään suurin muutoksen pyörä lähtee valtio tasolta, vahvoista teoista. *“Jos neki yrittää nii sit mäki ehkä saisin vähän toivoa yrittää edes”*. Puhumisen rooli nykyisessä arjessa sekä tulevaisuuden työelämässä näyttäytyy Pihlalle merkityksellisenä hänen pohtiessaan omia vaikutusmahdollisuuksiaan. Pienemmissä piireissä hän kokee voivansa vaikuttaa suunsa avaamalla ja tuomalla keskusteluihin uusia näkökulmia, mutta samalla hän huvittuu huomatessaan oman ajatusmallinsa. Hän ei ole perinteisten hierarkisten mallien ystävä, mutta silti hän ajattelee *“jotain velvoitteita ja rajoitteita pitäis olla, ne ovat tehokkaita,*

kun käsky tulee ylempää”. Pihlan mielestä ylärakenteista tulevien käskyjen ja puheen kautta lisääntyvän merkityksen rooli on suuri tulevia sukupolvia ja tekoja ajatellen. *“Nuoret kaipaavat sitä et sitä mitä me tehdään nii sillä on merkitystä, me ollaan tosi alttiita sille, millainen kulttuuri on, mehän luodaan sitä myöskin jatkuvasti”*”.

Tulevaisuudessaan Pihla ei näe absoluuttista kohtuusyhteiskuntaa, vaikka *“olisihan se ideaali”* hän ajattelee ja jatkaa: *“kai mä näen mahdollisena isolla tasolla ajatuksen istuttamisen, ja kyllä mä toivon, että voitaisiin mennä sitä kohti”*. Lopuksi Pihla rustaa päiväkirjaansa perinteisen mietelauseen uudessa muodossa. *“Jos degrowth olisi niinku matka eikä määränpää, kohti parempaa ihmiskuntaa ja maapalloa.”*

Taulukko 4 Kolmannen tarinan rakentuminen aineistosta

7 POHDINTA & JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni viimeisessä luvussa kokoan yhteen narratiivisen analyysin tuloksia ja sieltä nousseita teemoja peilaten niitä aikaisempaan akateemiseen keskusteluun. Tämän luvun rakenteen olen koonnut tutkimuskysymyslähteisesti ja pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini tulosten ja analyysin pohjalta. Luvun lopussa esitän mielestäni keskeisiä ja potentiaalisia jatkotutkimuksen aiheita.

7.1 Transformatiiviseen oppimiseen pyrkivä ote

Keskeinen osa tutkimustani on transformatiivisen oppimisen teoria ja viitekehys. Tutkimuksen tuloksena esitetyt tarinat ottavat kantaa transformatiivisen oppimisen rakentumiseen opiskelijan näkökulmasta. Analyysin pohjalta rakentuu näkemys oppimista edistävästä sekä estävästä käytännöistä. Käytäntöjen lisäksi analyysi tuottaa myös näkökulmaa transformatiiviseen oppimiseen pyrkivän prosessin aikana tapahtuvasta ajatusten ja käsityksen kehittymisestä oppimisen kautta.

Siirilä ym. (2019) toteaa tutkimuksessaan, kuinka Sterlingin (2010) transformatiivisen oppimisen teoriaa on empiirisesti tutkittu vähäisesti. Kyseinen tutkimus tuottaa osana tuloksiaan aineistosta tunnistettujen kompetenssien suhdetta ja sijoittumista transformatiivisen oppimien tasoihin. Tässä pro gradu tutkielmassa käsitysten kehitystä transformatiivisen oppimisen teorian näkökulmasta on tarkasteltu aineistoista tulkittavien vallitsevien käsitysten ja kehittyneiden käsitysten kautta rakentuneiden narratiivien pohjalta. Tutkimukseni tarkastelee kriittisesti käsitysten kehittymistä ja siihen liittyvää matkaa tuoden näkyväksi tutkittavien suhdetta käsiteltäviin teemoihin.

Transformatiiviseen oppimiseen keskittyvässä kappaleessa esitellyt Sterlingin kolme oppimisen tasoa: kognitiivinen, metakognitiivinen ja episteeminen, ovat analyysin mukaan nähtävissä aineistosta. En kuitenkaan esitä tuloksena transformatiivisen oppimisen tapahtumista tai sen todentamista. Sen sijaan, aikaisempaan tutkimukseen pohjaten väitän,

että tutkimus tuloksista on nähtävissä transformatiivisen oppimisen piirteitä sekä oppimista edistäviä ja estäviä käytäntöjä.

Kognitiivinen – ”*tehdään asiat paremmin*” (Siirilä ym. 2019 mukailten)

Tutkittavien puheessa rakentui käsitys siitä, kuinka he yksilöinä voisi tehostaa omaa toimintaansa yhteiskunnallisesti ”paremmaksi”. Kognitiivinen taso sisältää emotionaalisia tapahtumia sekä havainnointikykyyn pohjautuvaa muutosta. Kognitiivisen tason oppimista on nähtävissä etenkin tarinoissa yksi ja kaksi. Näissä tarinoissa päähenkilö Pihlan havainnointi herää ja hän alkaa refleктоimaan omia sekä muiden toimia suhteessa kohtuuteen ja strategiaan. Kognitiivisen tason piirteissä Sterlingin (2010) mukaan korostuu tieto ja ymmärtäminen. Perustaen kurssilla oppimaansa tietoon ja ymmärtämäänsä näkökulmaan tutkittavat tunnistivat omasta käytöksestään tarpeen ”*tehdä paremmin*” omassa elämässään sekä sanoittivat emotionaalisesta näkökulmasta turhautumista siihen, kuinka tiedostavat miten haasteelliselta tarvittava kulttuurinen muutos kasvukeskeisyydestä ja kulutusta ihannoivasta kulttuurista kohtuuteen on.

Metakognitiivinen – ”*tehdään parempia asioita*” (Siirilä ym. 2019 mukailten)

Tiukka metakognitiivisen ja kognitiivisen tason erottelu tämän tutkimuksen kontekstissa vaatisi sen, että haastattelutilanne ja aineistonkeruu olisi lähestynyt syvällisemmin näitä kolmea oppimisen tasoa. Sterlingin (2010) mukaan metakognitiivisella tasolla eritoten käsitysten ja arvojen reflektointi korostuu. Metakognitiivisen tason oppimista vahvensi tutkimusaineistossa tutkittavien kriittinen ote omaan tekemiseen. Osana tutkimusainestoa suoritettu kyselytutkimus ja sinne tutkittavien tuottamat vastaukset verrattuna kurssin jälkeen järjestetyissä yksilöhaastatteluissa oli nähtävissä kehittyneempi ja refleктоivampi ote omaan ajatteluun. Metakognitiivinen taso korostuu tämän tutkimuksen jokaisessa tarinassa, mutta erityisesti tarinoissa kaksi ja kolme. Tasolle kaksi pääsemistä vahvistaa esimerkiksi analyysin tulos arvojen muuttumisesta ja sen viennistä arkielämään. Esimerkiksi tarinassa kaksi esiin nouseva alateema, ”*yltäkylläisyys ei ole arvo*”. Myös tutkittavien, ehkä yllättävänkin, rehellinen pohdinta siitä kuinka niin maailman kuin oman elämän muutoksen tarve on välttämätöntä. Tutkittavilla oli selkeä valmius ja halu ”*tehdä parempia asioita*”. Samalla metakognitiivisen tason piirteitä noudattaen halun lisäksi laajempi kriittinen pohdinta mahdollisuuksista nousee analyysistä.

Episteeminen – ”näen ympäröivän todellisuuden toisin” (Siirilä ym. 2019 mukaillen)

Transformatiivisen oppimisen tason ollessa perustavanlaatuinen muutos yksilön elämässä, joka tapahtuu oppimisen kautta, on sitä myös haastava todentaa. Siirilä ym. (2019) tunnistivat tutkimuksensa kompetensseista kolme, jotka heidän esittämän mukaan yltyvät episteemiselle tasolle asti. Tälle tasolle saakka yltyneet kompetenssit olivat paljolti yksilön tekemiseen ja ajatteluun keskittyviä kompetensseja, kuten esimerkiksi ”*muutoksen ohjaamisen kompetenssi*” jonka mukaan kaikilla teoilla on merkitystä tulevaisuuden kannalta. Tässä kompetenssissa yksilön vastuu laajenee yhteisön ja yhteiskunnan kollektiiviseksi vastuuksi. (Siirilä ym. 2019.) Siirilä ja kumppanit (2019) tuovat myös läpinäkyvästi tutkimuksessaan esille, kuinka heidän tutkimustuloksena ja taulukointinsa perimmäinen tarkoitus on havainnollistaa transformatiivisuuden näkökulmasta oppimisen laatua. Näin ollen he myös näkevät alati muuttuvien käsitysten kautta kuinka absoluuttisen totuuden sijasta tutkimus voidaan nähdä keskustelua herättävänä aloitteena, joka voi ruokkia tulevaisuuskeskeistä kasvatustutkimusta.

Yksi vaikuttavimmista episteemisen tason piirteistä oli tutkittavien tulevaisuuspuhe. Tulevaisuuspuheella tarkoitan haastattelutilanteissa ja analyysissa rakentunutta kuvaa tutkittavien tulevaisuus käsityksistä. Tarinassa kolme on nähtävissä metakognitiivisella tasolla tapahtuneen arvo pohjaisen reflektoinnin johtaneen käytäntöön narratiivissa esiintyvän Pihlan keskustellessa tulevaisuuden työelämästä ja ajatuksistaan siitä kenelle hän haluaa tulevaisuudessa työskennellä. Tutkimusaineistosta näkyvässä tulevaisuuspuheessa tutkittavat pohtivat syvällisesti missä he kokevat voivansa työskennellä tulevaisuudessa, he pohjasivat näkemyksiään ja suhtautumistaan paljon arvo pohjaansa viitaten.

Transformatiivisen oppimisen piirteitä on siis nähtävissä tutkimuksen tuloksina, mutta transformatiivisen oppimisen määritelmän olevan niin perustavanlaatuinen muutos ihmisen elämässä en koe, että tutkimukseni voi väittää sen tapahtuneen. Mikäli tutkimusjakso olisi pidempi tai haastattelu Sterlingin (2010) kolmen tason kautta rakennettu, voisi tutkimuksella olla mahdollisuus ottaa vielä tarkemmin kantaa. Tämä pro gradu tutkielma toimii kohtuuden ja transformatiivisen oppimisen keskustelua rikastuttavana empiirisenä tutkimuksena, joka tunnistaa transformatiivisen oppimisen piirteitä.

7.2 Uudistavaa oppimista edistävät ja estävät käytännöt

Ensimmäinen tulokappaleessa esitelty narratiivi ottaa vahvasti kantaa analyysin perusteella nousseisiin oppimista edistäviin tai estäviin käytäntöihin. Tämän tutkimuksen tuloksissa on nähtävissä vahva yhteys transformatiivisen koulutuksen ja kasvatuksen tutkimukseen.

Tutkimuksen tuloksena yhtenä merkittävänä oppimisen edistävänä tekijänä on merkityksellinen vuorovaikutus. Tutkimus vahvistaa esimerkiksi Laakkosen (2020) tutkimuksen tulosta siitä kuinka refleктоiva ja merkityksellinen vuorovaikutussuhde voi lisätä uudistavan oppimisen tapahtumista. Tutkittavan kurssin käytäntöihin peilaten tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tutkittavat ja analyysi rakensi kuvan ryhmätyöskentelyn merkityksestä osana oppimista. Yhdeksi ekososiaalisen sivistämisen sisäistämisen ja transformatiivista oppimista edesauttavaksi pedagogiseksi lähestymistavaksi on ehdotettu toimijuuslähtöistä oppimista. Toimijuuslähtöisen oppimisen pedagogiikka perustuu yhteisöllisen tiedon rakentamiseen, merkitysten antamiseen ja muutoksen tekemiseen niin omassa yhteisössä kuin yhteiskunnassa. (Laininen 2018, 33.) Tutkittava kurssi hyödynsi tiedostaen tai tiedostamattaan toimijuuslähtöistä oppimista (ryhmätyö), ja tutkimuksen tulosten mukaan esitän sen olleen merkittävä oppimista edistävä pedagoginen valinta.

Oppimiskokemukseen haastetta toi opetuksen ja toteutuksen tahti. Tutkittavat kokivat kiireen tunnetta ja painetta oppia, linkitän kiireen ja paineen tunteet osaksi merkityksellistä vuorovaikutusta. Kurssikäytäntöjen näkökulmasta opintokokonaisuuden ja luentojen rakenne ei tukenut merkityksellisen vuorovaikutuksen teemaa riittävällä tasolla. Vuorovaikutuksen merkityksellisyys rakentui tutkittavien, eli opiskelijoiden, toimesta ryhmätöiden kontekstissa. Kurssikäytäntöjen kehitys vuorovaikutussuhteita ja toimijuuskeskeistä toimintaa vielä enemmän hyödyntäväksi, voisi tulkintani mukaan oppiminen ja ymmärrys syventyä. Mahdollisesti myös luoda selkeämpiä raameja transformatiivisen oppimisen tukemiseksi. Syvällisen ymmärryksen ja pohdinnan tarve perustuu aikaisempaan tutkimukseen peilaten siihen, että pinnallinen ymmärrys tai yleiskäsitykseksi jääminen voitaisiin välttää (Pulkki & Takkinen 2022, 74).

Kuten yksi tutkittavistakin totesi, kurssi laittoi opiskelijat niin sanotusti ”syvään päätyyn”. Tällä viitataan siihen, kuinka opiskelijat kävivät läpi erilaisia haasteita kurssilla, eivät he

kokeneet oppimistaan vastenmieliseksi tai mahdottomaksi. Päin vastoin, tutkittavat rakensivat puheessaan näkemystä, kuinka kurssin aihe ja professori saivat aikaan tunteen siitä, että opiskelijat ovat merkityksellisten ja oikeiden asioiden äärellä. Käytännön tasolla tulevaisuutta ajatellen esitän, oppimista ja oppimisen syvällisempää toteutumista edesauttavaksi tekijäksi ajankäytön uudelleen rytmittämisen. Tutkittavien kohdatessa opittavia asioita ensimmäisiä kertoja, sisäistämislle ja keskustelevalle otteelle tulisi olla enemmän aikaa. Useat tutkittavat nosti puheissaan suoran tarpeen useammalle luentokerralle. Tämänkaltaisen näkemys mielestäni myös osoittaa niin käsiteltävien asioiden kompleksiuutta kuin käsiteltävien asioiden tarvetta ja merkitystä opiskelijoiden kokemuksien perusteella. Tutkittavat näkivät kurssin ja käsiteltävät aiheet arvokkaina ja tärkeinä, niin yhteiskuntaa kuin omaa tulevaisuuttaan ajatellen.

Episteemisen tason oppimisen perustuessa oppimiseen, jonka pohjalta käsitys maailmasta, ihmisyydestä ja ympäröivästä todellisuudesta uudistuu (O’Sullivan 2003), on tärkeä tiedostaa oppimisen yksilöllisyys. Tässä tutkimuksessa nostetut oppimista edistävät ja estävät käytännöt ovat analyysin tulos tutkittavasta ryhmästä, eikä ole yleistettävissä. Kuitenkin tutkimuksen tarinat nostavat tutkittavan ryhmän oppimiseen vaikuttavia tekijöitä ja täten voivat toimia reflektoitavina ja sovellettavina eri konteksteihin.

7.3 Yksilöiden vastuuttamisesta yhteiskunnalliseen kulttuuriseen muutokseen

Käsittelen tässä alaluvussa tutkimustuloksia analyysin ja tutkimukseni päätutkimuskysymyksen kautta. Tulosluvun tarinat kaksi ja kolme keskittyvät laajasti käsittelemään tutkittavien käsitysten kehittymistä tutkittavan kurssin aikana. Tutkimukseni päätutkimuskysymys on: *miten Lapin yliopiston maisteriopiskelijoiden käsitykset kohtuudesta ja strategiatyöstä kehittyvät kurssin aikana?*

Tarkastellessani tutkimuksen tuloksia, minua tutkijana yllätti eniten tutkittavien laaja-alainen ymmärrys kohtuuden tematiikan kompleksisuudesta ja sen potentiaalista.

Aikaisemmat vallitsevat käsitykset (alkukysely) kohtuuden radikaaliudesta ja sen mahdottomuudesta oli kurssin aikana kehittyneet optimistisempaan suuntaan. Kuten ei moni kohtuuden tutkimuskaan esitä tuloksiaan absoluuttisina totuuksina, vaan alati kehittyvinä (esim. Nesterova 2020), eivät tutkittavatkaan rakentaneet puheessaan käsitystä maailmasta, jossa kohtuuyhteiskunta, sen radikaalissa muodossa, olisi täysin mahdollinen. Kuitenkin analyysista rakentui käsitys kohtuuden kaltaisen alternatiivivaihtoehdon tarkastelun merkityksestä ja tarpeellisuudesta. Tutkittavien käsitysten voi sanoa kehittyneen suuntaan, jossa vallitsevan kulttuurisen muutoksen kehitys nähdään merkittävänä tekijänä tulevaisuuden yhteiskunnissa ja liiketoiminnassa. Puheessa rakentui kuva siitä kuinka tutkittavat eivät välttämättä koe kohtuusyhteiskuntaa aidosti heidän elin aikanaan mahdollisena, mutta kohtuuden teema otettiin vastaan ja sisäistettiin tietynlaisena toiminnan suunnannäyttäjänä.

Analyysissa rakentuneet aikaisemmat käsitykset siitä mitä strategia ja strategiatyö on, voidaan todeta syventyneen ja kehittyneen. Strategia ei tullut tutkittaville uutena asiana tai terminä, mutta lähestymistapa sitä kohtaan tuli. Strategia käytäntönä -tutkimussuuntauksen kautta strategiakäsitysten kehitykseen vaikutti vahvasti ryhmätyö sekä sitä edeltäneet ennakkotehtävät kurssilla. Tutkittavat nostivat vahvasti esille, kuinka heidän kokemuksiansa mukaan perinteistä hieman poikkeavaa opetustyyliä noudattava kurssi toi käytännön tekemisen (ryhmätyö) kautta syvempää ymmärrystä teoreettisesta keskustelusta. Strategiakäsityksen kehitystä voi tiivistää tutkittavien kokemukseen siitä, kuinka heidän tulkinnan mukaan strategian ei tarvitse olla suuri ja mahtipontinen asia, vaan kyse on arkipäivässä muodostuvista käytännöistä ja niiden kehittamisestä. Aikaisempaan tutkimukseen viitaten, tutkittavien olemassa oleva käsitys makrotason strategioista kehittyi kattamaan myös mikrotason näkökulman (ks. Whittington ym. 2003). Piirteitä transformatiiviselle tasolle yltämisestä strategiatyö käsityksissä tuottaa kehittyneet näkemykset siitä, mitä strategiatyön tulisi olla tutkittavien mukaan organisaatiossa tulevaisuudessa. Verraten puhetta aikaisempiin vallitseviin käsityksiin (esim. vain ylin johto tekee strategiaa).

Käsitysten kehitystä kuvaa myös analyysista rakentunut näkemys yhteiskunnallisella tasolla. Tutkittavat ottivat laajalti kantaa omassa tulevaisuuspuheessaan omista tarpeistaan nuorina aikuisina, tulevaisuuden työntekijöinä sekä yksityishenkilöinä.

Tutkimus vahvistaa esimerkiksi Nesterovan (2020) näkemystä siitä, kuinka ei ole tärkeää tarkastella kohtuuden teemaa yksittäisen organisaation näkökulmasta, tai yrittää sysätä vastuuta tulevaisuudesta yrityksille. Tutkimus vahvistaa Nesterovan näkemystä siitä, kuinka yksilöt ja organisaatiot ovat toimijoita siirtymässä. Suurin haaste on yhteiskunnan rakenteet, normit ja kulttuuri.

Kun tutkittavien strategiäkäsityksen kehityksen kautta tarinaan numero kaksi syntynyt alateema ”*pienistä puroista kasvaa suuri joki*” puhuu pienemmän skaalan tekojen ja käytännön toimijuuden merkityksestä. Saman narratiivin toinen alateema on ”*rakenteiden syvyys turruttaa*” joka ottaa kantaa tutkittavien mielessä tapahtuvaan ajatustyöhön ja yhteiskunnan vallitsevien kulttuurien merkityksien ymmärtämiseen (esim. kulutuskulttuuri). Kolmas alateema ”*yltäkylläisyys ei ole arvo*”, peräänkuuluttaa tutkittavien ymmärrystä muutoksen tarpeesta ja arvojen kehityksestä. Nämä kolme alateemaa rakentavat monisyisen pääteeman nimeltä *muutos on tervetullut*. Tutkimukseni mukaan nuoret aikuiset, joilla ei ole merkittävää aikaisempaa ymmärrystä kohtuuden tutkimuksesta, ovat valmiita ottamaan kohtuuden ideologian vastaan, suhtautuen tulevaan muutokseen realistisesti ja kriittisesti. Tutkittavat olivat valmiita institutionaaliseen muutokseen esimerkiksi erilaisten rajoitteiden ja pakotteiden kautta, analyysissa nousi näkemys siitä, että yhteiskunnallinen ja kulttuurinen muutos nähdään mahdollisena, mikäli sitä ohjataan ja viedään eteenpäin vahvoilla toimenpiteillä, esimerkiksi valtion päättäjien tai Euroopan Unionin kaltaisten toimijoiden kautta.

Akateemisissa keskusteluissa kohtuuajattelun ajaman muutoksen massiivisuuden edessä ei tunnuta lannistuvan, vaan esimerkiksi kohtuuden keskustelu nähdään alati kehittyvänä ja suuntaansa löytävänä. Kuitenkin tämän tutkimuksen tulokset osoittavat nuorten aikuisten keskuudessa tietynlaista voimattomuutta ja turhautuneisuutta kriisin edessä, transformatiivisessa oppimisessäkin painotettu yhteisöllisyyden ja merkityksellisuuden tunne näkyy puuttuvan. Merkityksellisen vuorovaikutuksen ja merkityksellisuuden kokemusta tutkimukseni mukaan selkeästi peräänkuulutetaan. Yhteenkuuluvuus on yksi merkityksellisyyttä vahvistava tekijä (Laininen 2018, 34), joka on nähtävissä tutkimuksen tuloksissa oppimista edistävänä tekijänä, mutta samanaikaisesti myös tulevaisuusajattelua rajoittavana sillä se puuttuu yhteiskunnallisella tasolla. Tutkimukseni mukaan yhteisöllisyyden ja merkityksellisuuden tunne on tutkittaville välttämätön, jotta heidän olisi

mahdollista suhtautua esimerkiksi omiin arkisiin tekoihin ja valintojen vaikutukseen optimistemmin tai ajaakseen muutosta eteenpäin aktiivisemmin.

Tutkimuksen konteksti ja tutkittavat käsitykset näyttävät piirteitä Latouchen (2010) esittämään kasvun purkamisen tarpeeseen, hyvän kierteen -kuvaukseen sekä ajattelun utopistisuuteen. On mielenkiintoista huomata, miten strategia käytäntönä -viitekehys edesauttoi tutkittavien käsitysten kehittymistä konkreetian tasolle. Vuorovaikutuksessa konstruoitu aineisto osoittaa selkeitä viitteitä tutkittavien kokemusten kautta heidän oppineen muutoksen mahdollisuuksista. Tehdyt ryhmätyöt tuottivat tutkittaville näkemystä siitä, kuinka muutoksen työkaluja kohti kohtuutta on jo olemassa, kuten Latouchekin toteaa teoksessaan *Farewell to Growth* (2010). Utopistisuuden yhtäläisyydet näkyvät tutkimuksessa asenteina ja odotuksina, tutkimus tuottaa näkemystä siitä, kuinka tutkittavat kokevat kohtuuden ennemmin potentiaalisesti noudatettavana ajatteluna ja ideologiana, kuin absoluuttisena marssi järjestyksenä tulevaisuuteen. Tämä osoittaa Latouchen (2010) sekä useiden muiden kohtuuden ja ekososaalisen sivistyksen tutkimuksen (esim. Hickel 2019; Nesterova 2020; Laininen 2020; Jackson 2011) kaltaista ymmärrystä ihmisen aiheuttaman ilmastokriisin ja globaalisti kasvavan epätasa-arvon kompleksisuudesta.

7.4 Loppusanat

Sosiaalisen konstruktionismin tieteenfilosofiaan nojaava tutkimukseni ei pyri tuottamaan yksiselitteisiä vastauksia tutkimuskysymyksiin, vaan toimimaan rikastuttavana osana akateemista keskustelua. Tutkimusasetelmani tuo yhteen useita eri tieteen kenttiä, luoden tutkimusta yli tieteenalarajojen ja ottaen kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin, joiden parissa eri tutkimuksen alat kamppailevat, kuitenkin kukin pääosin tahollaan.

Henkilökohtaisesti koen tutkimukseni ansioituneen sen metodologisilla ja kirjallisuuteen pohjaavilla valinnoilla. Tutkimukseni tulokset, joissa tutkittavan joukon tuottamat käsitykset ja suhde maailmaan on niin sanotusti fuusioitu, tuottaa laaja-alaista näkemystä maisteriopiskelijoiden oppimisen matkaan. Mikäli tutkimukseni narratiivit olisivat rakentuneet tutkittava henkilö kerrallaan, olisi analyysin löytämät narratiivit voineet jäädä hyvinkin pintapuolisiksi. Yhdistäminen antoi minulle tutkijana laajemman ja syvällisemmän näkökulman oppimisen ja sitä kautta myös käsitysten rakentumiseen. Kirjallisuuteen pohjaavilla valinnoilla viitataan tutkimukseni valintaan tarkastella kohtuuden tutkimusta kokonaisvaltaisemmin päätermien kautta, sen sijasta, että kirjallisuuteen pohjaava näkemykseni olisi pohjautunut vain esimerkiksi *kasvun jälkeisen ajan* tutkimukseen.

Kohtuuden tutkimuksen näkökulmasta keskeisintä oli tutkimukseni laadullisuus ja tutkimusasetelma. Kohtuuden parissa laadullista tutkimusta on vielä vähäisesti, ja mielenkiintoisen tutkimuksesta kohtuuden kentällä mielestäni tekee se, että tutkittava joukko ei ole kokemuksiensa kautta ”kohtuusaktiiveja” tai teemaan perehtyneitä. Toivon tämän tutkimuksen tuottavan näkemystä ja viitteitä kohtuuajattelun laajempaa levittämistä varten.

Organisaatio- ja johtamistutkimuksen pariin tutkimus tuottaa näkemystä työelämän tulevien sukupolvien suhtautumisesta liiketoimintaan ja sen kestävyYTEEN. Tutkimukseni voi toimia herättelevänä esimerkkinä liiketoiminnan uudelleen muotoilun tarpeelle esimerkiksi työnantajamielikuvan näkökulmasta. Tutkimuksessa on selkeitä indikaattoreita aidosti kohtuullisen liiketoiminnan ja laajemman sosiaalisen vastuun puolesta.

Kasvatuksen, ja erityisesti transformatiivisen oppimisen keskusteluun tutkimukseni tuo uudenlaista tutkimusasettelua ja oppimisen tarkastelua korkeakouluopetuksessa. Toivon

tutkimukseni tavoittavan korkeakouluuyhteisöjä, joille tutkimus voi toimia motivaationa korkeakouluopetuksen pedagogisten valintojen uudelleen pohtimiseen.

Tutkimukseni laadullisuuteen ja kontekstisidonnaisuuden olen tuonut tutkimuksessani esille, kuitenkin haluan painottaa, vaikka tutkimustulokset eivät ole suoraan siirrettävissä tai toisinnettavissa on tutkimusasettelun tuoma potentiaali hyvä ottaa kriittiseen tarkasteluun kunkin yllä mainitun tutkimuksen parissa. Tutkijana minulle henkilökohtaisesti tutkimusprosessi on ollut äärimmäisen merkityksellinen ja mielekäs, koen tutkineeni aihetta, jolla on mahdollisuus olla luomassa parempaa, kestävämpää ja tasa-arvoisempaa huomista.

Jatkotutkimuksen mahdollisuuksia on lukuisia. Mielenkiintoni ja suositukseni perehtyneisyyteni sekä tämän tutkimuksen tuottaman kokemuksen kautta linkittyy laadullisen tutkimukseen, joka jatkaa keskittymistä tutkittavaan joukkoon jolle kohtuuden tematiikka ei ole ennestään tuttu. Koen tällaisen, entistäkin laajemman tutkimuksen voivan tuoda lisää työkaluja yhteiskunnallisen ja kulttuurisen muutoksen ajamiseen. Kun ymmärrämme paremmin, miten yksilöt ja yhteisöt arkipäivissään käsittävät ja näkevät mahdollisena (tai mahdottomana) esimerkiksi kohtuutalouteen siirtymisen, voimme olla luomassa konkreettisempia vaatimuksia ja tekoja kulttuurisen muutoksen mahdollistamiseksi.

LÄHDELUETTELO

- Banerjee, S. B., Jermier, J. M., Peredo, A. M., Perey, R., & Reichel, A. (2021).**
Theoretical perspectives on organizations and organizing in a post-growth era.
Organization, 28(3). <https://doi.org/10.1177/1350508420973629>
- Burr, V. (2015).** *Burr, V. (2015). Social Constructionism (3rd ed.)*. Routledge.
- Egels-Zandén, N., & Rosén, M. (2015).** Sustainable strategy formation at a Swedish industrial company: Bridging the strategy-as-practice and sustainability gap. *Journal of Cleaner Production*, 96. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.01.072>
- Eriksson, P., & Kovalainen, A. (2008).** *Qualitative methods in business research*. . SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9780857028044>.
- Glasser, H. (2018).** Toward Robust Foundations for Sustainable Well-Being Societies: Learning to Change by Changing How We Learn. *Sustainability, Human Well-Being, and the Future of Education*.
- Hickel, J. (2021).** *Less is more: how degrowth will save the world*. London: Windmill Books.
- Hickel, J. (2019).** Degrowth: a theory of radical abundance. *Real-World Economics Review*, (87).
- Hickel, J., & Kallis, G. (2020).** Is Green Growth Possible? *New Political Economy*, 25(4). <https://doi.org/10.1080/13563467.2019.1598964>
- Houtbeckers, E. (2022).** Ekofeministinen kohtuutus ja ekososiaaliset kriisit. *Poliittinen Talous*, 10(2). <https://doi.org/10.51810/pt.111959>
- Houtbeckers, E., & Heikkurinen, P. (2020).** Kohtuullistamalla toivottuun tulevaisuuteen. *Futura: Kohtuullinen Tulevaisuus: Väestö, Vauraus Ja Teknologia*, 03, 3–9.
Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/346596412>

- IPCC**, Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. (2022). *IPCC, 2022: Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*.
- Jackson**, T., & Suomentanut: Raivio, J. (2011). *Hyvinvointia ilman kasvua: rajallisen planeetan taloustiede*. Helsinki: HS kirjat.
- Jarzabkowski**, P., Balogun, J. & Seidl, D. (2007) Strategizing: The challenges of a practice perspective. *Human Relations*, 60, 1, 5–27.
- Johnson**, G., Melin, L., & Whittington, R. (2003). Micro Strategy and Strategizing: Towards an Activity-Based View. *Journal of Management Studies*, 40(1).
<https://doi.org/10.1111/1467-6486.t01-2-00002>
- Johnson**, G., Langley, A., Melin, L. & Whittington R. (2007) *Strategy as Practice*. Research Directions and Resources. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kallis**, G. (2018). The case for degrowth. In *Degrowth*.
<https://doi.org/10.2307/j.ctv5cg82g.7>
- Keto**, S., Foster, R., Pulkki, J., Salonen, A. O., & Värri, V.-M. (2022). Ekososiaalinen kasvatus. *Kasvatus & Aika*, 16(3). <https://doi.org/10.33350/ka.111741>
- Krieger**, N. (2021). *Ecosocial Theory, Embodied Truths, and the People's Health*.
Ecosocial Theory, Embodied Truths, and the People's Health.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780197510728.001.0001>
- Laakkonen** Erja. (2021). Kohtuullinen kasvattaja, Kohtuus vaarassa -liike ekososiaalisen sivistyksen tuottajana. *Aikuiskasvatus*, 41, 113–126.
- Laininen**, E. (2018). Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 20(5).
- Laininen**, E., & Salonen, A. O. (2019). Koulutusorganisaatiot yhteiskunnan uudistajina. *Sosiaalipedagoginen Aikakauskirja*, 20. <https://doi.org/10.30675/sa.80443>

- Laine, P-M.** (2009). Työkäytännöt strategiana – vaihtoehto strategia käytäntönä - tutkimukseen. *Liiketaloudellinen aikakauskirja*, (3-4), 181-206.
- Latouche, S.**, & suomennos: Ollila, M. (2010). *Jäähvyäiset kasvulle*. Like.
- Meadows, D. H., Meadows, D., Randers, J., & Behrens, W.** (1972). *The Limits to Growth - A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*.
- Mezirow, J.** (1981). A Critical Theory of Adult Learning and Education. *Adult Education Quarterly*, 32(1). <https://doi.org/10.1177/074171368103200101>
- Mezirow, J.** (2018). Transformative learning theory. In *Contemporary Theories of Learning*. <https://doi.org/10.4324/9781315147277-8>
- Mintzberg H., Ahlstrand, B. & Lampel, J.** (1998) Strategy safari. A guided tour through the wilds of strategic management. London: Prentice Hall.
- Nesterova, I.** (2020). Degrowth business framework: Implications for sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 262, 121382. <https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2020.121382>
- OPM.** (2006). *Korkeakouluopetus kestäväksi. Opas YK:n kestävästä kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmentä varten*.
- O'Sullivan, E.** (2003). Bringing a perspective of transformative learning to globalized consumption. *International Journal of Consumer Studies*, 27(4), 326–330. <https://doi.org/10.1046/j.1470-6431.2003.00327.x>
- Pulkki, J.** (2021). Ekososiaalinen hyve-etiikka. *Aikuiskasvatus*, 41(2). <https://doi.org/10.33336/aik.109320>
- Pulkki, J. M., & Takkinen, P.** (2022). Ekososiaalinen kysymys. *Kasvatus & Aika*, 16(4). <https://doi.org/10.33350/ka.120359>
- Pulkki, J., Foster, R., & Keto, S.** (2022). Mitä on ekososiaalinen kasvatusteoria? *Kasvatus & Aika*, 16(4). <https://doi.org/10.33350/ka.122418>

- Puusa, A., Hänninen, V., & Mönkkönen Kaarina.** (2020). Narratiivinen lähestymistapa organisaatiotutkimuksessa. In *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (pp. 216–227). Helsinki: Gaudeamus.
- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I.** (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ruusuvuori, J., & Tiittula, L.** (2005). *Haastattelu : tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (L. Tiittula, Ed.) (2. p.). kustannuspaikka tuntematon: Vastapaino.
- Salonen, A. O., & Brady, M.** (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus*, 35(1). <https://doi.org/10.33336/aik.94118>
- Schneider, F., Kallis, G., & Martinez-Alier, J.** (2010). Crisis or opportunity? Economic degrowth for social equity and ecological sustainability. Introduction to this special issue. *Journal of Cleaner Production*, 18(6).
<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2010.01.014>
- Sekulova, F., Kallis, G., Rodríguez-Labajos, B., & Schneider, F.** (2013). Degrowth: from theory to practice. *Journal of Cleaner Production*, 38, 1–6.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.06.022>
- Siirilä, J., Salonen, A., Laininen, E., Pantsar, T., & Tikkanen, J.** (2019). Transformatiivinen oppiminen antroposeenin ajassa. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 20(5), 39–56.
- Sitra.** (2022). *Eläköön sivistys - Näkökulmia uudistuvaan sivistysajatteluun*. Haettu 01.02.2023 www.sitra.fi
- Sterling, S.** (2011). Transformative Learning and Sustainability: Sketching the Conceptual Ground. *Learning and Teaching in Higher Education*, 5.
- Tieteen termipankki.** (<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:sivistys.>)
- Tuomi Jouni, kirjoittaja, & Sarajärvi Anneli, kirjoittaja.** (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (6. uud. laitos). Helsinki: Tammi.

Videira, N., Schneider, F., Sekulova, F., & Kallis, G. (2014). Improving understanding on degrowth pathways: An exploratory study using collaborative causal models. *Futures*, 55. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2013.11.001>

Warren, K. J. (1990). The Power and the Promise of Ecological Feminism. . *Environmental Ethics*, 12(2), 125–146

LIITE 1 – HAASTATTELUKYSYMYKSET

Perustiedot:

1. Nimi
2. Ikä
3. Työtilanne
 - a. Mitä työtä teet/olet tehnyt
 - b. Lyhyt kuvaus työhistoriasta

Opinnot

4. Koulutusohjelma, vuosikurssi
 - i. Aikaisemmat mahdolliset opinnot
5. Minkälaisiksi olet kokenut johtamisen pääaineopinnot?
 - a. Miksi?
6. Mitä mieltä olet Strategy As Practice kurssista kokonaisuutena?
 - a. Miksi?
7. Koitko Strategy as Practice kurssin opetuskäytännöt itsellesi sopiviksi?
 - a. Jos kyllä, miksi jos et, miksi?
8. Miten kurssin opetuskäytännöt olisivat mielestäsi voineet paremmin tukea oppimistasi?
 - a. Kertoisitko tarkemmin, mikä saa sinut ajattelemaan näin?
9. Millaisia käytännön hyötyjä tai oppeja koet saaneesi Strategy as Practice kurssilta?
 - a. Miksi juuri nämä hyödyt ja opit?

Degrowth/post growth/Kohtuus

10. Oliko degrowth/post growth ajattelu sinulle ennestään tuttua?
 - a. Miten?
11. Nyt kurssin jälkeen, voisitko kuvailla minulle omin sanoin, miten käsität degrowth ajattelun esimerkiksi tehdyn ryhmätyön kontekstissa?
 - a. (Miten ajattelu näkyy, mitä se tarkoittaa, miten haastateltava käsittää sen)
12. Koetko että degrowth ajattelulla on arvoa tulevaisuuden elämässäsi?
 - a. Miksi
 - b. Miten? (missä se näkyy ja vaikuttaa)

Transformatiivinen oppiminen

13. Muuttuiko käsityksesi strategiatyöstä kurssin aikana tai sen avulla?
 - a. Miksi ja miten?
14. Mihin mielestäsi tulevaisuuden liiketoiminnassa strategian tulisi tähdätä?
 - a. Miksi?
 - b. (jatko kysymys vastauksen perusteella)
15. Minkälaisia tunteita termi post growth nostaa esille näin kurssin jälkeen?
 - a. Mistä ajattelet sen johtuvan?
 - b. (jatko kysymys mahdollinen)

16. Johtaminen, tulevaisuus

17. Minkälaista muutosta haluaisit nähdä strategiatyössä? Voit käyttää ryhmätyön organisaatiota esimerkkinä.
 - a. Miksi juuri tällaisia muutoksia?
18. Minkälaisia muutoksia haluaisit tehdä omassa elämässäsi?
 - a. Heräsikö nämä ajatukset kurssin aikana vai jo aikaisemmin?
 - b. Vahvistuiko jokin muutoshalu kurssin kautta?

19. Millä tavoilla koet voivasi vaikuttaa muutokseen? Voit käyttää ryhmätyön organisaatiota esimerkkinä.
 - a. Miksi juuri nämä tavat?
20. Mitä ajattelet, mikä estää organisaatioita tekemästä muutoksia kohti degrowth yhteiskuntaa?
 - a. Miksi?
21. Koetko että yhteiskunnan tulisi suunnata kohti degrowthia?
 - a. Miksi koet tärkeäksi, miksi et koe tärkeäksi?
22. Näetkö yhteiskunnallisen kehityksen kohti degrowth yhteiskuntaa mahdollisena?
 - a. Miksi näet / miksi et näe?

Vapaa sana

23. Mitä ajatuksia sinulla herää vielä, kun ajattelet Strategy as Practice kurssia kokonaisuutena, sana on vapaa!
24. Haluaisitko lisätä johonkin kohtaan vielä jotain?

LIITE 2 – KYSELY

1. Nimi

- a. Avoin teksti vastaus

2. Olitko kuullut post growth/degrowth ajattelusta aikaisemmin?

- a. Vastausvaihtoehdot:
 - i. Kyllä,
 - ii. Ehkä
 - iii. Ei

3. Mitä ajatuksia, tai tunteita post growth/degrowth ajattelu herätti sinussa?

- a. Avoin tekstivastaus

4. Miten sinä voisit muuttaa tai kehittää elämääsi kohti post growth/degrowth yhteiskuntaa?

- a. Avoin tekstivastaus

5. Miten voisit kehittää tulevaa tai nykyistä työpaikkaasi kohtaa post growth /degrowth yhteiskuntaa?

- a. Avoin tekstivastaus

6. Mitä kyseenalaistat post growth/degrowth ajattelussa?

- a. Avoin tekstivastaus